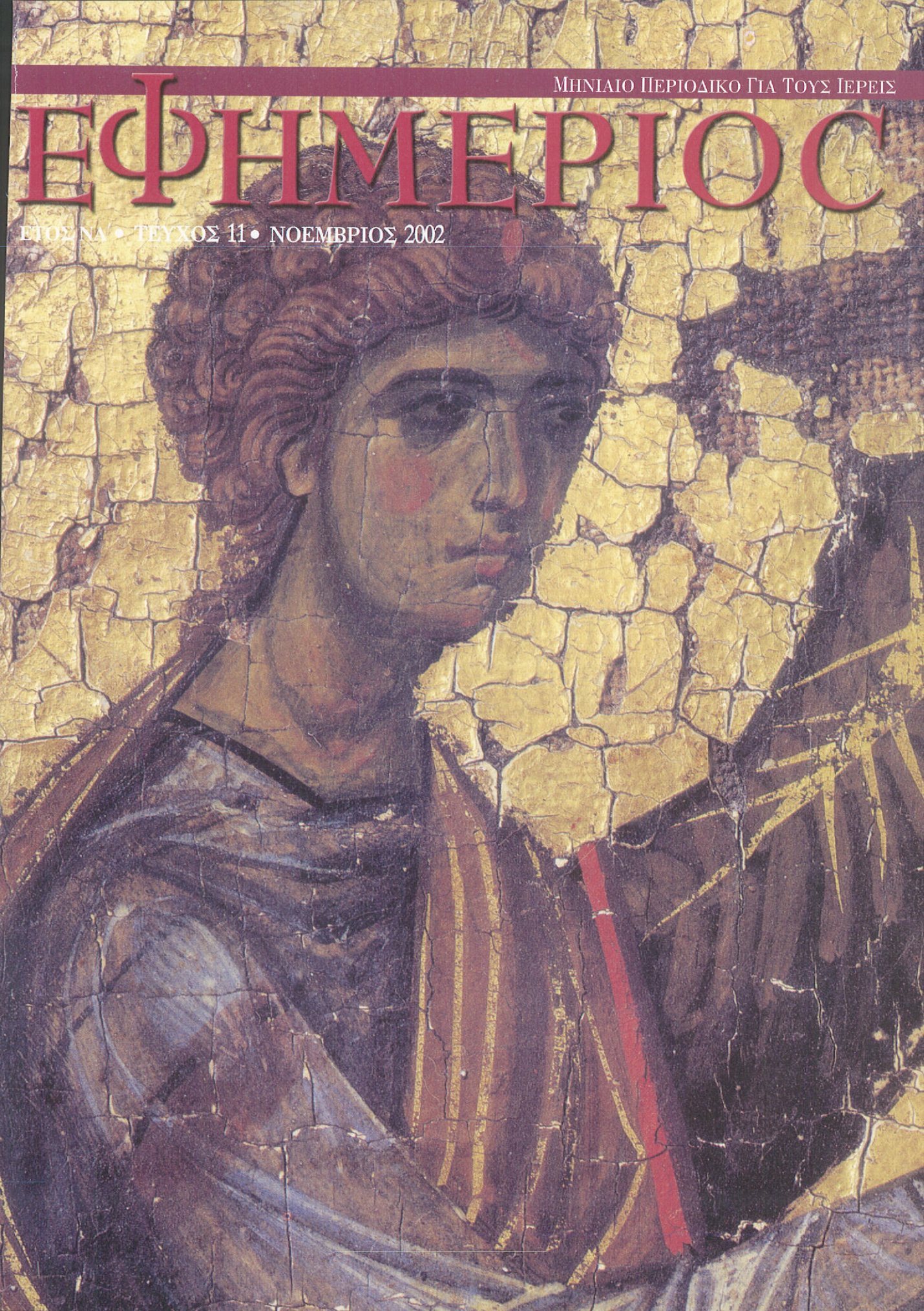

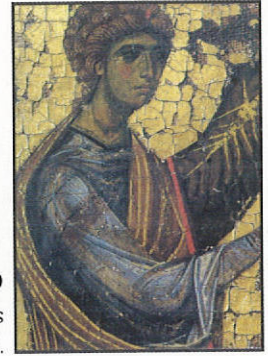
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ • ΤΕΥΧΟΣ 11 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2002

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Λεπτομέρεια από εικόνα της
 Γ. Μονής Βατοπαιδίου (12ος αί.).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**Η Όρθοδοξία ως πεμπτουσία του Μικρασιατικού
 Έλληνισμού**

Ευάγγελου Δ. Θεοδώρου σελ. 3-7

Τό μεγαλοπρεπές της φιλοξενίας ήθος

Άντωνίου Παπαντωνίου σελ. 8-11

Νέες θρησκείες στο Διαδίκτυο

Κων/νου Ζορμπά σελ. 12-14

Νά σπάσουμε την ιδεατή μας εικόνα

Πρωτοπρεσβ. Β. Θερμού σελ. 15

Μαραθώνιος και Σκυταλοδρομία

Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου σελ. 16-18

Άνακοίνωση Ι.Σ.Κ.Ε.

σελ. 18

Έκκλησία και Κατήχηση

Άρχιμ. Παύλου Ιωάννου σελ. 19-20

**Προτεσταντικές αντιφάσεις στο θέμα του νηπιο-
 βαπτισμού**

Πρεσβ. Βασ. Γεωργοπούλου σελ. 21-23

Περιγραφή ενός ιστορικού έμπειρικού υποδείγματος

Άρ. Ματσάγγα σελ. 24-26

**Συνάξεις έξομολόγων στην Ίερά Άρχιεπισκοπή
 Άθηνων**

Πρωτοπρεσβ. Έλ. Χαβάτζα σελ. 26-27

**Άπαντήσεις σε λειτουργικές, κανονικές και
 άλλες άπορίες**

Ιωάννου Φουντούλη σελ. 28-29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

σελ. 30

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ίωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
 Τηλ.: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

Διεύθυνση Διαδικτύου της Έκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>
 Ηλεκτρονική διεύθυνση:
 e-mail: contact@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

του Άρχιεπισκόπου Άθηνων και πάσης
 Ελλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

υπό του Κλάδου Έκδόσεων
 της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής
 Υπηρεσίας της Έκκλησίας της Ελλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Θεοφιλέστατος Έπίσκοπος Σαλώνων Θεολόγος
 Άρχιγραμματεὺς της Ίερας Συνόδου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
 Όμότ. Καθηγητής Παν/μίου Άθηνων
 Τακτικό μέλος της Εύρωπαϊκής Άκαδημίας
 των Έπιστημών και των Τεχνών

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:

Άριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
 ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
 ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Άθήνα
 Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791

Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς πεμπτουσία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ β'

Τοῦ Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου

Ὅπως ἡ ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους Ἑλλάς σέ μερικές περιοχές (ἀπὸ τοὺς Φιλίππους ἕως τὴν Κόρινθο καὶ τὴν Νικόπολι) δέχθηκε τὸ ἄγγελμα τῆς σωτηρίας ἀπὸ Ἀποστόλους καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἐθνῶν Παῦλο, κατὰ παρόμοιον τρόπο σέ πολὺ περισσότερες περιοχές καὶ σέ μεγαλύτερη γεωγραφικῶς ἔκτασι ἢ ἐπὶ ἀσιατικοῦ ἐδάφους Ἑλλάς, ἡ ὁποία στὰ χρόνια τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν ἀνεπτυγμένη, ἀκμάζουσα καὶ ἀκτινοβολοῦσα, ἐκλέχθηκε καὶ εὐλογήθηκε ἀπὸ τὴν Θεία Πρόνοια ὡς ἡ μοναδικὴ στὸν παγκόσμιον γεωγραφικὸν χῶρον καὶ χάρτην περιοχὴ, γιὰ νὰ ἔχη ἓνα μοναδικὸ σέ ὁλόκληρον τὸν κόσμον προνόμιον. Τὸ προνόμιον αὐτὸ ἦταν ὅτι ἀνεσκάφη κυριολεκτικὰ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀπὸ τὸ ἄροτρο τοῦ λόγου τόσοσιν πρωτίστως τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὁ ὁποῖος στὶς τρεῖς ἱεραποστολικές περιουδεῖες του συνοδευόταν ἀπὸ ἐκλεκτοὺς συνεργάτες, ὅσων καὶ ἄλλων σκαπανέων τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπως λ.χ. τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ ἀνασκαμμένη ἀπὸ τὰ ἀποστολικά ἄροτρα γῆ καταρδεύθηκε ἀπὸ τὰ ζωογόνα νάματα τοῦ εὐαγγελικοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματος. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἐπιστολές τοῦ Ἀπ. Παύλου, οἱ ὁποῖες ὅλες εἶναι γραμμένες στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, συνδέονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μὲ τὴν Μικρὰ Ἀσία, διότι εἴτε ἐγράφησαν ἀπὸ περιοχές αὐτῆς, εἴτε προορίζονταν γιὰ ἐκκλησιαστικὴς κοινότητες αὐτῆς, ὅπως καὶ τῆς ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους Ἑλλάδος.

Ἰδιαιτέρου ἐπίσης προνόμιον τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἐπτὰ ἐπαινετικές, νοητικές, ἐλεγκτικές, παραμυθητικές ἐπιστολές τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου ἔχουν ὡς ἀποδέκτες τὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρ-

νης, τῆς Περγάμου, τῶν Θυατείρων, τῶν Σάρδεων, τῆς Φιλαδελφείας καὶ τῆς Λαοδικείας. Ἐπειτα ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος, ὅταν ὠδηγεῖτο στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ ὑποστῇ τὸ μαρτύριον, ἔγραψεν ἐπιστολές, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, πρὸς τὶς Ἐκκλησίες τῶν Τράλλεων, τῆς Μαγνησίας, τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρνης, τῆς Φιλαδελφείας.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ ὁποῖος ἦταν φορεὺς τῆς «ἀποστολικῆς παραδόσεως». Εὐτύχησε νὰ συναναστραφῇ τὸν ἀγαπημένον μαθητὴν τοῦ Κυρίου. Μάλιστα ὁ Τερτυλλιανὸς μεταδίδει τὴν εἶδησι, ὅτι ὁ ἅγιος Πολύκαρπος τοποθετήθηκε στὴ Σμύρνη ὡς ἐπίσκοπος ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος ἦταν ὁ συντονιστὴς τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Στὰ κηρύγματά του, ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, μετέδιδεν ὅ,τι εἶχε παραλάβει ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς «ἑωρακότας τὸν Κύριον» καὶ τοὺς «αὐτόπτας τοῦ Λόγου». Οἱ εἰδωλολάτρες ἔλεγον γιὰ τὸν ἅγιον Πολύκαρπον: «Οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδάσκαλος, ὁ Πατὴρ τῶν Χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης». Γιὰ νὰ στηρίξη στὴν πίστι τοὺς Χριστιανούς, ἔγραψεν ἐπιστολές πρὸς διάφορες Ἐκκλησίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σώθηκε μία πρὸς Φιλιππησίους. Στὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀντώνιος Πῖος κήρυξε διωγμὸν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, ὅταν ὁ ἀνθύπατος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Στάτιος Κορδάτος, ὀδηγώντας τὸν γέροντα Πολύκαρπον μπροστὰ στὴν πυρὰ τοῦ μαρτυρίου, τὸν προέτρεψε νὰ ἀρνηθῇ καὶ βλασφημήσῃ τὸν Χριστό, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος μὲ βδελυγμία ἀπέκρουσε τὴν πρότασι, ἔμεινε ἀκλόνητος στὴν πίστι του καὶ ὑπέστη τὸ μαρτύριον, ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε τοὺς γνωστοὺς λόγους: «Ὅσοι-

κοντα και ἕξ ἔτη δουλεύω τῷ Χριστῷ μου και εἰς οὐδέν με ἠδίκησε. Πῶς νῦν βλασφημήσω τὸν ἐμὸν Βασιλέα και Σωτῆρα;»

Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξασφάλισε τὴν πνευματικὴ ἐνότητά της. Ἀναρίθμητα ρεῖθρα, προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἴδια ἀποστολικὴ πηγὴ, συνενώθηκαν, ἀλληλοπεριχωρούμενα και ἀλληλοενισχυόμενα και στὴ συνέχεια ἐπὶ αἰῶνες ἔκαναν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τους, εἴτε ρέοντα ὡς ἡρεμα ποτιστικὰ ρυάκια πνευματικῆς ζωῆς, εἴτε συχνὰ ἐκτοξεύοντας σὲ πανύψηλους πολύχρωμους πίδακες θείας ὁμορφιάς τὸ ζῶν ὕδωρ τοῦ σωτηρίου χριστιανικοῦ μηνύματος. Τὸ ὕδωρ αὐτὸ ἦταν ἐκεῖνο, πὺ ἐξωραΐσε τὰ πολύχρωμα ἄνθη και κατέστησε εὐχύμους τοὺς καρπούς τοῦ ἑλληνορθόδοξου μικρασιατικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ὕδωρ αὐτὸ χάρισε τὴν ἐνότητα μέσα στὴν προϋπάρχουσα και περαιτέρω ἀναπτυχθεῖσα ποικιλομορφία, διότι ἦταν τὸ θεόδοτο πνευματικὸ ὕδωρ, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλοῦσε ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, ὅταν ἔλεγε: «Τὸ ὕδωρ αὐτὸ δημιουργεῖ ποικιλία μορφῶν, ὅπως τὸ φυσικὸ ὕδωρ γίνεται λευκὸ στὸ κρίνο, κόκκινο στὸ τριαντάφυλλο, πορφυρένιο στοὺς μενεξέδες και τοὺς ὑακίνθους και διαφορετικὸ και ποικιλόχρωμο στὶς παντὸς εἴδους μορφές τῶν φυτῶν και στὸν φοῖνικα μὲν γίνεται ἄλλο, στὴν κληματαριά δὲ διαφορετικὸ και σὲ ὅλα προσλαμβάνει ὅλες τὶς μορφές».

Παρὰ τὴν ποικιλία τῶν μορφῶν ἐπιτεύχθηκε διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνότης τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μερικὲς μισαλλόδοξες ἀκρότητες Χριστιανῶν, πὺ κατὰ κανόνα ἐξηγοῦνται ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα ἐχθρότητος πρὸς τὸν Ἑλληνισμό ἢ τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ κυρίως ὡς ψυχολογικὴ ἀντίδρασις στὸ διωκτικὸ μένος τῶν εἰδωλολατρῶν, οἱ ὁποῖοι, ὅταν κηρύσσονταν διωγμοί, κατέσφαζαν ἢ ἔπνιγαν στὴ θάλασσα ἢ ἔκαιαν ζωντανούς τοὺς Χριστιανούς, μερικὲς ἀντιειδωλοατρικὲς ἀκρότητες ὀρισμένων Χριστιανῶν εἶναι ἐξαιρέσεις, πὺ δὲν αἴρουν τὸν κανόνα, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία βοήθησε τοὺς κατοίκους τῶν ἰωνικῶν, δωρικῶν, αἰολικῶν και λοιπῶν περιοχῶν τῆς Μ. Ἀσίας νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἐνότητά τους. Κατὰ τὸν Jorga, ἡ Ἐκκλησία

ἀπέβη «ὁ κύριος παράγων ἐξελληνισμοῦ». Μέσα στὴν Ὁρθοδοξία συνετελέσθη ἀναχώνευσις, ἀπορρόφησις και ἀφομοίωσις ὄλων τῶν ὑγιῶν αὐτοχθόνων στοιχείων τῶν κατοίκων τῆς Ἰωνίας, τοῦ Βοσπόρου, τῆς Καρίας, τῆς Λυκίας, τῆς Λυκαονίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Φρυγίας, τῆς Παμφυλίας, τῆς Γαλατίας, τῆς Πισιδίας, τῆς Παφλαγονίας κ.λπ. Οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα και μὲ τὴν ἀξιοποίησι τῶν ὑγιῶν στοιχείων τῆς ἑλληνιστικῆς «ἀνθρωπιστικῆς» παραδόσεως μορφώθηκαν σὲ Βυζαντινοὺς Ὁρθοδόξους Ἑλληνας. «Τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους», τονίζει ὁ Ἑσσελινγκ, «τὴν ὁποία καμιά πολιτικὴ δύναμις ἕως τότε δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ πραγματοποιήσῃ... ἐδημιούργησεν ἐπὶ τέλους ἡ Ἐκκλησία». Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὅπως προσθέτει ὁ ἐπιφανὴς ἱστορικὸς Κάρολος Diehl, «ἀπέτελεσε τὴ στερεὰ ἀμμοκοιλία, πὺ συνδέει στερεῶς μεταξύ τους τὰ διάφορα μέρη τῆς Μ. Ἀσίας μέσα στὴν τεράστια οἰκοδομὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας».

Οἱ Οἰκουμενικὲς και Τοπικὲς Σύνοδοι, πὺ ἔγιναν πάνω στὴ Μικρασιατικὴ γῆ και στὴν Κωνσταντινούπολι, ἡ πνευματικὴ κληρονομιά τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἑορτὴ ἦταν κατ' ἐξοχὴν γιὰ τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας τῆς Μ. Ἀσίας ἀληθινὴ ἐθνικὴ ἑορτὴ· τὰ ἔργα τῶν ἄλλων Μικρασιατῶν Πατέρων, ὅπως λ.χ. τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου και τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ· τὸ ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέλεγε γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες ἐκλεκτοὺς και διακεκριμένους Ἱεράρχες, οἱ ὁποῖοι στὴ συνέχεια λάμπρυναν τὴν Ἱ. Σύνοδο ἐκείνου· ἡ ἀκτινοβόλος παράδοσις ἱ. Μονῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ὀλύμπου τῆς Βιθυνίας, τοῦ Πόντου (λ.χ. Σουμελᾶ), τῆς Καππαδοκίας (λ.χ. τῆς περιοχῆς Γκέλβερι) κ.λπ.· θαυμάσιοι ναοί, παρεκκλήσια και ξωκκλήσια, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι λαξευμένα σὲ βράχους και διασώζουν ἀκόμη θαυμάσιες τοιχογραφίες (λ.χ. στὴν περιφέρεια Ἀκσεραῖ-Γκέλβερι τῆς Καππαδοκίας) — ὅλα αὐτὰ και πολλὰ ἄλλα ἦσαν οἱ μυστικὲς πνευματικὲς κολυμβήθρες, στὶς ὁποῖες οἱ Ἑλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀναβά-

πτιζαν συνεχῶς τὴν ἱστορική τους μνήμη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σκλαβιάς.

Ἡ Ἐκκλησία τότε στὴν Μ. Ἀσία (ὅπως στὴν Κωνσταντινούπολι, στὴν Ἡπειρο, στὴ Μακεδονία, στὴ Θράκη, στὴν Κρήτη καὶ σ' ὅλες τὶς ἠπειρωτικές καὶ νησιωτικές περιοχές τοῦ ὑποδοῦλου εὐρωπαϊκοῦ Ἑλληνισμοῦ) ὡς φιλόστοργος Μητέρα καὶ «ὡς ἡ ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς» (Ματθ. κγ', 37) ἀνέπτυξε ἐθναρχικό ρόλο, ἀνέλαβε τὴ γενικὴ κηδεμονία τῶν Ἑλλήνων, ἐμπόδισε τοὺς ὁμαδικούς ἐξισλαμισμούς, διατήρησε μὲ τὴν ἑλληνόφωνη λατρεία τῆς ζωντανῆ τὴν προσήλωσι καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀνεχαίτισε τὴν ἐπίδρομὴ δυτικῶν «μισσιοναρίων», ἀπέτρεψε τὸ νὰ ἐκλατινισθοῦν καὶ «φραγκέψουν» οἱ Ἕλληνες, διατήρησε τὰ μακραίωνα ἑλληνορθόδοξα ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ προέβαλε τοὺς τρόπους τῆς περισυλλογῆς, τῆς περιφρουρήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τῆς ἀφυπνίσεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ

τῆς διατηρήσεως τῆς ἑλληνορθόδοξου πνευματικῆς ταυτότητος, ἰδιοσυστάσεως καὶ ἰδιομορφίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ ἐμμονὴ τῶν Χριστιανῶν στὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ πίστι· ἡ συσπείρωσις τους γύρω ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ποῦ ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ὀρθοδοξίας· ἡ ἰδρυσις ἀναριθμητῶν θρησκευτικῶν ἀδελφοτήτων (λ.χ. τῆς «Εὐσεβείας» στὴ Σμύρνη, τῆς «Ἀληθείας» στὰ Βουρλά)· τὸ ὅτι οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ θρησκευτικές ἀδελφότητες ὠργάνωναν ὁμάδες περιοδεύοντων ἱεροκηρύκων καὶ ἱεροδιδασκάλων· τὸ ὅτι εἶχαν ὀργανωθῆ ἢ συνεργασία τῶν Ἱ. Μητροπόλεων καὶ τῶν προκρίτων στὶς διάφορες κοινότητες, ὅπως ἀποδεικνύεται λ.χ. ἀπὸ τὸ καταστατικό τῆς συνεργασίας αὐτῆς, ποῦ εἶχε καταρτισθῆ ἀπὸ τὸν ἅγιο ἱερομάρτυ-

ρα καὶ ἐθνομάρτυρα Πατριάρχη Γρηγόριο Ε', ὅταν αὐτὸς ἦταν Μητροπολίτης Σμύρνης· τὸ ὅτι ἡ πρώτη φροντίδα τῶν δημογερόντων σὲ κάθε κοινότητα ἦταν ἡ ἀνέγερσις ἢ ἡ ἐπισκευὴ καὶ ὁ ἐξωραϊσμός τῶν ἱερῶν ναῶν, γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους συσπειρωνόταν ἡ κοινότης· τὸ ὅτι οἱ κοινότητες ἀνήγειραν πολλὰ ξωκκλήσια, ὅπως λ.χ. στὴν Καππαδοκία ἢ ὅπως τὸ ξωκκλήσι τοῦ προφήτου Ἡλία, ποῦ ὡς «κάτασπρο μπιμπελὸ» στὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου στὰ Βουρλά περιγράφει ὁ ἀείμνηστος Νικ. Μηλιώρης· τὸ ὅτι πολλὲς οἰκογένειες ἐκτιζαν στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τους οἰκογενειακὰ πα-

Ὁ ἐθνομάρτυς μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος

ρεκκλήσια μὲ τὸ ἐπώνυμο τῆς οἰκογένειας (λ.χ. Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Ἀλεξίου Χατζηαβραάμ, Μιχαὴλ Ἀρχάγγελος τοῦ Χατζῆϊορδάνογλου)· ἡ ἔκδοσις ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὶς Ἱ. Μητροπόλεις ὠραίων ἐντύπων καὶ περιοδικῶν, ὅπως λ.χ. τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» στὴν Κωνσταντινούπολι,

τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφεσος» στὴν Νέα Ἐφεσο, τοῦ περιοδικοῦ «Ἅγιος Πολύκαρπος» στὴ Σμύρνη — ὅλα αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα πείθουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας εἶχαν συνειδητοποιήσει, ὅτι, ἂν στὰ παλαιότερα χρόνια οἱ ἀποσχισμένες ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία αἰρετικές παραφυάδες εἶχαν διασπάσει τὴν ἐνότητα τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν εἶχαν ἐξασθενήσει καὶ εἶχαν διευκολύνει τὴν ὑποδούλωσι στους Τούρκους, τώρα ὑπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ ἢ μόνη ὁδὸς διατηρήσεως τῆς ἐνότητός τους καὶ ἀποφυγῆς ἀφομοιώσεως καὶ ἀπορροφήσεώς τους ἀπὸ τοὺς κατακτητές, ἦταν ἡ προσκόλλησις τους στὴ Μητέρα Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἢ ὅποια ἦταν «θεματοφύλαξ ὄλων τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων» (Χρῆστος Σολομωνίδης).

Ὁ Ὀρθόδοξος Ἑλληνισμός τῆς Μ. Ἀσίας

ζή με την άφοσίωσί του στα ιερά και στα όσια των προγόνων του, με τις θρησκευτικές του λαϊκές παραδόσεις, με τις γιορτές και θρησκευτικές τελετές, με τις λιτανείες, τις οποίες συχνά «μαζί με τους Χριστιανούς ακολουθούσαν και οι Τούρκοι με κεριά ανάμμενα στα χέρια» (Δημ. Πετρόπουλος - Έρμ. Ανδρεάδης). Τα αρχαϊκά μικρασιατικά κάλαντα (για τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά, τα Θεοφάνεια) διακρίνονται σε μεγάλη έκταση για τον θεολογικό χριστοκεντρικό και σωτηριολογικό χαρακτήρα τους. Έξ άλλου οι ιερές εικόνες ως πολύτιμα ιερά οικογενειακά κειμήλια μεταβιβάζονταν από γενιά σε γενιά. Οι πρόσφυγες προσπαθούσαν να φέρουν μαζί τους έστω μίαν εικόνα, με κίνδυνο πολλές φορές της ζωής τους.

Απόδειξις για τή θέλησι του Μικρασιατικού Έλληνισμού να μη αποκοπή από την πίστι των Πατέρων του ήταν το αναγκαίο κακό του μοναδικού στην ιστορία φαινομένου των πολλών χιλιάδων «Σταυριωτών» του Πόντου και των άλλων «Κρυπτοχριστιανών» της Καισαρείας, της Κωνσταντινουπόλεως και άλλων τουρκοκρατούμενων περιοχών, οι όποιοι, για να αποφύγουν τή λεηλασία των αγαθών τους και τήν άρπαγή των θυγατέρων τους για τα χαρέμια και των άγοριών τους για τα γενιτσαρικά τάγματα, «κατά συγκατάβασι» και με τήν κατανόησι της Άγίας και Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας, έξωτερικώς είχαν τουρκικά όνόματα και ήσαν τουρκοφανείς, ενώ, κατά τή διατύπωσι του Πατριάρχου Ιεροσολύμων Δοσιθέου, ήσαν στην καρδιά τους «εύσεβέστατοι και όρθόδοξοι», είχαν τα χριστιανικά τους όνόματα, έξωμολογούντο, κοινωνούσαν και συναθροίζονταν για τήν χριστιανική λατρεία σε μυστικά λατρευτικά κέντρα, όπου έρχονταν ντόπιοι ή περιοδεύοντες ιερείς, που και αυτοί είχαν τήν έξωτερική εμφάνισι χότζα ή δερβίση και που συχνά στέλνονταν από γειτονικά μοναστήρια, τα όποια με κρυπτογραφικούς κώδικες κατέγραφαν και παρακολουθούσαν τήν κίνησι των «Κρυπτοχριστιανών» της δικαιοδοσίας τους.

Έπι 6 αιώνες λειτουργούσε και ανανέωνε τήν παράδοσι της Έκκλησίας των Κατακομβών ή λαθρόβιος «υπό γήν κάτωθεν της επί

γής στρατευομένη Έκκλησία» (Μανουήλ Γεδεών). Μέσα σε μεγάλα ντουλάπια ή σε υπόγειες κρύπτες είχαν τοποθετηθή όλόκληρα ιερά θυσιαστήρια ή και παρεκκλήσια με καντήλια άσημένα ή όλόχρυσα, μανουάλια, εικονοστάσια και τέμπλα. Μέσα σε μπαούλα φυλάσσονταν ιερά σκεύη και φορητές άγιες εικόνες.

Μετά τήν έκδοσι κάποιου φιλελεύθερου «Χάτι Χουμαγιούν» (αυτοκρατορικού διατάγματος) οι Κρυπτοχριστιανοί νόμισαν, ότι ήμπορούσαν να προβάλουν τήν χριστιανική τους πίστι. Άλλά μετά τήν έκ νέου σκληρύνσι της στάσεως των Τούρκων, αντιμετώπισαν ήρωϊκώς φοβερό δίλημμα, έτοιμοι να άποθάνουν ως Όρθόδοξοι Γραικοί. Όταν στην άρχή του αιώνος μας ο καϊμακάμης του Άκ-Ντάγ του Πόντου, κατόπιν διαταγής της Πύλης, μετακαλή από τήν Άγκυρα τους εκεί φυλακισμένους προκρίτους των «Σταυριωτών» και προσπαθή να τους μεταπέιση ν' αναγνωρίσουν, ότι είναι μουσουλμάνοι, αυτοί άπαντούν ως έξής: «Άδύνατον. Ημασταν και είμαστε Όρθόδοξοι Ρωμηοί και ούτε τή Θρησκεία των πατέρων μας, ούτε τον Έθνισμό μας θέλουμε ν' άρνηθούμε». Τήν 27η Μαρτίου 1906 άνεγνώσθη στην Ί. Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου έγγραφον των Κοινοτικών Άρχων του Άκ-Ντάγ προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη, στο όποιο αναφέρονται τα έξής: «Τά πάνδεινα από τριετίας ύφιστάμεθα ύπέρ της Θρησκείας και του Γένους των πατέρων ήμών, άλλ' ούτε τά παρόντα, ούτε τά αναμένοντα ήμās, πτοούσιν και έκφοβοΰσιν ήμās, διότι άκράδαντον έχομεν άπόφασιν, Παναγιώτατε Δέσποτα, μη μόνον τās περιουσίας ήμών, αλλά και τās οικογενείας και αύτήν έτι τήν ζωήν ήμών να θυσιάσωμεν». Άληθώς, ή νεοελληνική λογοτεχνία και τα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα θα πλουτίζονταν και θα βελτιώνονταν σημαντικώς, άν ζωντάνευαν στη μνήμη μας τέτοιες σελίδες της Ιστορίας του Έλληνισμού.

Έκτός από το σπαινώτατο στον κόσμο φαινόμενο των αναριθμητών «Κρυπτοχριστιανών» του Πόντου και της Καππαδοκίας, οι όποιοι, όταν άνεκαλύπτοντο, προτιμούσαν τον θάνατο από τήν άρνησι της πίστεως, ή Μ. Άσία

ἔχει νὰ ἐπιδείξει καὶ πολλοὺς νεομάρτυρες καὶ ἔθνοϊερομάρτυρες, οἱ ὁποῖοι, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸ ἡρωϊκὸ παράδειγμα τοῦ ἀγίου Πολυκάρπου Σμύρνης καὶ πλήθους ἄλλων μαρτύρων, θυσίασαν τὴν ζωὴν τους γιὰ τὴν ὀρθόδοξη πίστι καὶ τὴν ἑλληνικὴ πατρίδα. Ἀπὸ τὰ σχολικὰ χρόνια τοῦ ὁμιλοῦντος ἀντηχοῦν στ' αὐτιά του οἱ προφητικὲς καὶ ἐπιγραμματικὲς φράσεις, μὲ τίς ὁποῖες ὁ μακαριστὸς ἅγιος Χρυσόστομος Σμύρνης ἤδη τὸ 1902 προέβλεψε τὴ σταδιοδρομία καὶ τὸ μαρτυρικὸ του τέλος. Ὅταν ἐχειροτονεῖτο Μητροπολίτης Δράμας, ἀπευθυνόμενος στὸν Πατριάρχη Ἰωακείμ τὸν Γ', εἶπεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ μου θὰ ὑπηρετήσω τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος. Καὶ ἡ μήτρα, τὴν ὁποῖαν αἱ ἄγιοι χεῖρές σας ἐναπέθεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, ἐὰν πέπρωται νὰ ἀπολέση ποτέ τὴν λαμπηδόνα τῶν λίθων της, θὰ μεταβληθῆ εἰς ἀκάνθινον στέφανον μάρτυρος ἱεράρχου». Εἶναι γνωστὸ τὸ φρικτὸ μαρτύριο τοῦ διαπρεποῦς αὐτοῦ Ἱεράρχου, ὅπως ἐπίσης τόσο τὸ μαρτυρικὸ τέλος τῶν συνεπισκόπων ἀοιδίμων ἔθνοϊερομαρτύρων ἐπισκόπου Ζήλων Εὐθυμίου, Μητροπολίτου Μοσχονησιῶν Ἀμβροσίου, Μητροπολίτου Κυθωριῶν Γρηγορίου καὶ Μητροπολίτου Ἰκονίου Προκοπίου, ὅσον καὶ ἑκατοντάδων κληρικῶν, ἱερομονάχων, μοναχῶν καὶ «ἐκατοντάδων χιλιάδων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν Νεομαρτύρων, μαρτυρησάντων καὶ ἀγρίως βασανισθέντων καὶ σφαιγιασθέντων ὑπὸ τῶν ἄλλοπίστων βαρβάρων ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ» (Μητροπολίτης Κορίνθου Παντελεήμων).

Κάθε Μικρασιάτης, πού καυχᾶται γιὰ τὴν ἰδική του γενέτειρα ἢ τὴν γενέτειρα τῶν γονέων του πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃ ὅτι ἢ ἐπὶ μέρος τοπικὴ πολιτιστικὴ ἰδιομορφία καὶ προσ-

φορὰ τῆς ἀλησμόνητης πατρίδος του ἐντάσσεται σ' ἓνα εὐρύτερο ὀργανικὸ ὄλο. Τὸ ὄλον αὐτό, ὅταν κατοπτεύεται ὑπὸ τὸν εὐρυγώνιο φακὸ τῆς ὀλότητος τῆς ἑλληνορθόδοξου παραδόσεως, ἔχει καὶ ἄλλο ἓνα μοναδικὸ στὸν κόσμον προνόμιον καὶ γνώρισμα. Ποῖον εἶναι αὐτό; Ὅχι ἐδῶ κι ἐκεῖ σὲ μερικὲς μόνον περιοχάς, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς σὲ κάθε σπιθαμῇ τῆς μικρασιατικῆς

Ἡ Ζ' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (787)

γῆς καὶ στὶς πλεῖστες ἀπὸ τίς ἑκατοντάδες τῶν μικρασιατικῶν πόλεων καὶ ἐπὶ μέρος περιοχῶν βλέπομε ὄχι μόνον τὰ ἴχνη τῶν ποδιῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἢ ἀποστολικῶν ἀνδρῶν, πού πότισαν ὅλες τίς γωνιές τῆς Μ. Ἀσίας μὲ τὸ «ὔδωρ τὸ ζῶν», πού ἀναφέραμε προηγουμένως, οὔτε μόνον φάλαγγες ἀγίων πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναρίθμητα ρεῖθρα αἵματος, τὸ ὁποῖο ὡς πανάγια σποδὴ προσφέρθηκε στὸ βωμὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ μερικοὺς γνω-

στοὺς μάρτυρες τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἢ νεομάρτυρες, πού ἀναφέρονται στὰ γνωστὰ Μαρτυρολόγια καὶ Ἀγιολόγια τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Μανουὴλ Γεδεῶν εἶχε τοῖσιε γιὰ τοὺς παλαιοὺς ἀγίους ὅτι μία ἐνδελεχὴς ἱστορικὴ καὶ ἀγιολογικὴ ἔρευνα σὲ πολλὲς γωνιές τῆς Μ. Ἀσίας, λ.χ. στὴν Κιλικία, στὸν Πόντο καὶ στὴν Καππαδοκία, θὰ γνωρίσῃ «ἡμῖν ὀνόματα καὶ βίους καὶ γεγονότα τέως ἄγνωστα ἐκ βιογραφιῶν μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ὀσίων, μοναχῶν καὶ διδασκάλων τοπικῶν ἐκκλησιῶν...». Ἀνάλογα θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ποῦμε γιὰ χιλιάδες ἀγνώστων ἔθνοϊερομαρτύρων τοῦ 1922, οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν νὰ ἀκούσουν ψαλλόμενα τὰ ἀπολυτίκια τους ἀπὸ τὰ στόματα εὐλαβῶν προσκυνητῶν καὶ νὰ εὐλογήσουν διηγήσεις ἢ λογοτεχνικὰ ἔργα ἢ ραδιοτηλεοπτικὰ προγράμματα, πού πρέπει κάποτε ἐπὶ τέλους νὰ γίνουν καὶ γι' αὐτούς.

«Τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ἦθος»*

Τοῦ Ἀντωνίου Κ. Παπαντωνίου
Θεολόγου-Κοινωνιολόγου

Τὸ πρόβλημα τῶν προσφύγων, τῶν ξένων καὶ γενικῶς τῶν «ξεριζωμένων» τίθεται γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν πιστὸ κάτω ἀπὸ ἓνα τελείως διαφορετικὸ πρίσμα. Καταρχῆν θὰ πρέπει νὰ ὑπευθυμίσουμε ὅτι ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἱστορίες μετανάστευσης, ἐξορίας καὶ προσφυγιάς, ὥστε προσφυσῶς νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι «ἡ Ἁγία Γραφή χωρὶς ὑπερβολὴν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τὸ βιβλίον τῶν Μεταναστῶν, τῶν ξενητεμένων»¹.

Οἱ μεγάλοι Πατριάρχες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἀβραάμ, λαβαίνουν προσταγὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ προσφιλή τους πρόσωπα καὶ τὸ οἰκεῖο περιβάλλον τους καὶ νὰ μεταναστεύσουν στὴ γῆ πού θὰ τοὺς ὑπεδείκνυε². Τὸ δεύτερο βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἀφιερωμένο στὴν «Ἐξοδο», δηλαδή στὴν ἐξορία καὶ τὶς ταλαιπωρίες τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Σὲ ὅλες τὶς σελίδες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀκούεται ὁ θρήνος τῶν ἐν ἐξορία καὶ αἰχμαλωσία Ἰσραηλιτῶν πού θυμίζονται καὶ νοσταλγοῦν τὴν Σιών³, ὅπως ὅμως καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ ὅτι παρακολουθεῖ τὴν «κάκωσιν τοῦ λαοῦ» του, ἀκούει τὴν κραυγὴ του, γνωρίζει τὴν ὀδύνη του⁴, εἰσακούει τὶς δεήσεις του καὶ ὑπόσχεται νὰ τὸν λυτρώσει ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσει «εἰς γῆν ρέουσαν γάλα καὶ μέλι»⁵. Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία τῆς ἐξορίας εἶναι πού ὑποχρεώνει τοὺς Ἰσραηλίτες σὲ μιὰ στάση ἀλληλεγγύης καὶ συμπαραστάσης πρὸς τοὺς ξένους, τοὺς «προσηλύτους», τοὺς «ἀλλοτρίους», τοὺς «ἀλλογενεῖς» καὶ τοὺς πρόσφυγες⁶. Ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη προκύπτουν μεταξὺ ἄλλων οἱ ἀκόλουθες ἀρχές γιὰ τὴ στάση μας ἀπέναντι στοὺς ξένους:

- *Φιλοξενία χωρὶς διακρίσεις.* Ἡ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι σαφής: «Ἄν ἔλθει κάποιος ξένος στὴ χώρα σας, δὲν θὰ πρέπει νὰ τὸν στενοχωρήσετε. Τὸν ξένο καὶ ἄλλοεθνή πού προσέρχεται σὲ σᾶς θὰ πρέπει νὰ τὸν ἀντιμετωπίζετε σὰν νὰ ἦταν αὐτόχθων, συμπατριώτης σας. Θὰ τὸν ἀγαπήσεις σὰν τὸν ἑαυτὸ σου, γιατί καὶ σεῖς ἐχρηματίσατε ξένοι τὴν Αἴγυπτο»⁷.

- *Δικαιοσύνη ἐναντι τοῦ ξένου.* Ἡ στάση ἀπέναντι στὸν ξένο δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνον στάση φιλοξενίας καὶ ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ στάση δικαιοσύνης: Ἰσραηλίτες καὶ ξένοι εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου: «Δικαίωσις μία ἔσται προσηλύτῳ καὶ τῷ ἐγχωρίῳ»⁸.

Θὰ πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸ Ἰσραὴλ δὲν ὑπῆρχε πάντοτε σεβασμὸς τῆς ἐτερότητας τοῦ ξένου. Δὲν ἔλειψαν ποτέ στὸ Ἰσραὴλ οἱ φονταμενταλιστικές μερίδες, οἱ ὁποῖες ἐταύτιζαν τὸν ἀλλόφυλο καὶ τὸν ξένο μὲ τὸν ἐχθρὸ καὶ τὸν ἄθεο καὶ ἀπέφευγαν τὸν συγχρωτισμὸ μὲ αὐτόν⁹.

Γιὰ τὸν χριστιανὸ ἡ ἔννοια τοῦ πρόσφυγα καὶ τοῦ ξένου προσλαμβάνει μιὰ βαθύτερη σημασία, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ταυτίζεται μὲ τὸν ξένο. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ πρῶτος πρόσφυγας στὴν Καινὴ Διαθήκη, διωκόμενος καὶ ἀπειλούμενος γιὰ τὴ ζωὴ Του ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς Σαρκώσεώς Του μέχρι τὴ στιγμή τῆς Σταυρικῆς Του Θυσίας¹⁰.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν ξένο εἶναι ριζοσπαστική. Μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου¹¹ στὴν ὁποία ὁ ξένος ταυτίζεται μὲ τὸν «πλησίον», καὶ μὲ τὴν περιγραφή τῆς Μελλούσης Κρίσεως¹², στὴν ὁποία ἡ στάση μας ἐναντι τῶν ξένων, τῶν πεινασμένων, τῶν διψασμένων καὶ τῶν φυλακισμένων ἀνάγεται σὲ ἀποφασιστικὸ κριτήριο

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ Εἰσήγηση στὸ Ἱερατικὸ Σεμινάριο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος (22.10.2002).

αιωνίας δικαίωσης ή καταδίκης. Ὁ ξένος δὲν τίθεται πλέον ἀπλῶς ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ¹³. Ὁ Θεὸς ταυτίζεται μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου! «Ὁ,τι ἐκάνατε σέ ἕναν ἀπὸ τούτους τοὺς ἀσήμεντους ἀδελφούς μου, σ' ἐμέ τὸ ἐκάνατε»¹⁴. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ξένο, ἐπομένως, δὲν εἶναι μιὰ ἀπλή νομικὴ διάταξη. Δὲν εἶναι ἓνα ἀπλό ἠθικὸ καθήκον καὶ δὲν ἔχει χαρακτήρα ἀνθρωπιστικὸ ἢ συναισθηματικὸ. Δὲν εἶναι πολὺ περισσότερο μιὰ ἀξιόμισθη «ἐμπορικὴ» πράξη μὲ ἐλπίδα ἀνταποδόσεως ἀπὸ

μέρους τοῦ Θεοῦ¹⁵. Γιὰ τὸν Χριστιανὸ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ξένο εἶναι ἀγάπη πρὸς τὸ Θεῖο Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ καὶ δι' Αὐτοῦ καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶναι κοινωνία μὲ τὸν Θεόν. Εἶναι ἓνας τρόπος ἀναστροφῆς μὲ τὸν Χριστό. Εἶναι τρόπος ζωῆς ἐν Χριστῷ. Εἶναι ἡ ἔκφραση τοῦ χριστιανικοῦ τρόπου ζωῆς, ὅπως μᾶς τὴν ἐδίδαξε ὁ Θεὸς τῆς Ἀγάπης. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιβάλλεται ὡς προσ-

ταγή, οὔτε βιοῦται ὡς ἠθικὸ καθήκον, οὔτε ἐκτελεῖται ὡς ἀγγαρεία, ἀλλὰ ἐπιδιώκεται ἄνευ γογγυσμῶν καὶ μετὰ ζήλου¹⁶. Ἡ φιλοξενία εἶναι θεῖο χάρισμα καὶ οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ τὸ διαχειρίζονται ὡς «καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ»¹⁷. Στὴν Καινὴ Διαθήκη δίνεται ἰδιαίτερη σωστικὴ σημασία

στὴν «ξενία», τὴν «φιλοξενία», τὸ «ξενίζεῖν», τὸ «ξενοδοχεῖν», «συνάγειν» καὶ «ὑπολαμβάνειν». Δὲν ἔχομε δηλαδὴ στὸν Χριστιανισμό μιὰ ἀπλή καὶ παθητικὴ ἀνεκτικότητα τῆς ἐτερότητας τοῦ ξένου, ἀλλὰ μιὰ δυναμικὴ κατάφαση τοῦ προσώπου του, ἐκφραζόμενη μὲ κοινωνία ἀγάπης, μιὰ στάση ἰσότητος καὶ ἀπόλυτου σεβασμοῦ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ἰδιοπροσωπίας τοῦ ξένου. Γιὰ τὸν χριστιανὸ ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ στὸ πρό-

σωπο τοῦ ξένου καὶ κατὰ συνέπεια ἡ ἀπόρριψη κάθε μορφῆς συμπεριφορᾶς ποὺ προσβάλλει, ὑποβιβάζει, ἀδικεῖ ἢ ἀπειλεῖ μὲ ἀφανισμό τὴν εἰκόνα αὐτῆ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ζήτημα γνησιότητος τῆς πίστεως του καὶ βεβαίωσης γιὰ τὴν ὀρθὴ πορεία του ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλωστε καὶ οἱ ἴδιοι οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερα αἰσθάνονται πῶς

εἶναι στὸν κόσμον αὐτὸ «ξένοι καὶ παρεπίδημοι»¹⁸, «πάροικοι καὶ παρεπίδημοι»¹⁹. Οἱ διωγμοὶ δὲν ἔλειψαν στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε οἱ στάσεις δυσμενῶν διακρίσεων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου. Τὸ δέντρο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ποτισμένο μὲ τὸ αἷμα τῶν Μαρτύρων,

Ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ (Α. Ρουμπλιώφ, 1411)

πού διώκονται για την πίστη τους και από την Διαφώτιση μέχρι σήμερα οι δυσμενείς διακρίσεις και οι κοινωνικοί αποκλεισμοί των χριστιανών βρίσκονται στην ήμερήσια διάταξη της λογοκρατούμενης κοινωνίας.

Το βίωμα της ξενότητας σε συνδυασμό και με την ελληνική παράδοση φιλοξενίας κατέστησε ήδη στην πρώτη Έκκλησία την χριστιανική κοινότητα της Κορίνθου πασίγνωστη για το «μεγαλοπρεπές της φιλοξενίας ήθος»²⁰. Ένα ήθος που έχαρακτήριζε άλλωστε όλες τις χριστιανικές κοινότητες της πρώτης Έκκλησίας, αλλά και τους μοναχούς και τους ασκητές: Αυτό δε που συνιστά την ειδοποιό διαφορά της χριστιανικής στάσεως έναντι του ξένου από παρόμοιες θρησκευτικές ή ανθρωπιστικές τοποθετήσεις είναι ότι, σύμφωνα με τη διδασκαλία της Έκκλησίας μας, ο «ξένος», είτε είναι όμοεθνής είτε είναι άλλοεθνής, είτε είναι όμοθρησκος είτε είναι αλλόθρησκος, είτε είναι άνδρας είτε είναι γυναίκα, είτε είναι μαῦρος είτε είναι κίτρινος είτε είναι λευκός, είναι αδελφός μας²¹, γιατί όλοι έχουμε κοινό Πατέρα το Θεό και όλοι είμαστε παιδιά του, σε όποιαδήποτε «αὐλή» και ἂν ἀνήκει προσωρινῶς ο καθένας²². Με τον ξένο ἔχομε κατὰ κάποιο τρόπο μιὰ συγγένεια ἐξ υἰοθεσίας.

Πολυάριθμες είναι οι ματυρίες για την φιλοξενία που προσέφεραν οι τοπικές Έκκλησίες προς τους ξένους και παρεπιδήμους. Ο Παλλάδιος μᾶς ἐξιστορεῖ ὅτι ξενοδοχεῖα λειτουργοῦσαν ὅλο τὸ χρόνο κοντὰ στους Νεούς. Ἦταν ἡ ἐνορία με τὰ εἰδικὰ της διακονήματα και οι ἐνορίτες που «ἐδεξιούντο» στὰ ξενοδοχεῖα αὐτὰ τοὺς ξένους, οἱ ὅποιοι μπορούσαν νὰ παραμείνουν φιλοξενούμενοι ὅσο ἤθελαν, μέχρις ὅτου ἀπὸ μόνοι τους ἀποφασίσουν νὰ ἀναχωρήσουν: «κἂν ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν μείναι θελήσῃ, μέχρις οὗ ἀυθαίρετος ἀναχωρήσαι θελήσῃ». Τὴν πρώτη ἑβδομάδα εἶχε δικαίωμα ὁ φιλοξενούμενος «ἐν ἀργία διάξαι». Μετὰ τὴν ἑβδομάδα τοῦ ἐδίεδετο διακόνημα: Μποροῦσε νὰ ἀπασχοληθεῖ ἐργαζόμενος «ἐν ἔργοις, ἢ ἐν κήπῳ, ἐν ἀρτοκοπιῶ ἢ ἐν μαγειρείῳ». Ο Παλλάδιος μᾶς διασώζει ὅμως και μιὰ μαρτυρία πολὺ ση-

μαντική: Ἐὰν ὁ φιλοξενούμενος ἦταν ἀξιόλογος ἄνθρωπος και ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, δὲν τὸν ἔστελναν νὰ ἐργασθεῖ στὸν κῆπο ἢ στὸ μαγειρεῖο, ἀλλὰ στὴ βιβλιοθήκη γιὰ μελέτη! Ἐμεῖς σήμερα στέλνουμε τοὺς πρόσφυγες με πανεπιστημιακὰ προσόντα νὰ δουλέψουν ὡς ἀνειδίκευτοι στὶς οἰκοδομές.

Παραδείγματα Διακονίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας

Ἄλλὰ στὶς ἡμέρες μας ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει νὰ εἶναι ἀλληλλέγγυος με ὅλους ὅσοι ἀναγκάζονται κάτω ἀπὸ ἀνυπόφορες πολιτικές, οἰκονομικές και κοινωνικές περιστάσεις νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ χώρα τους, τὸν πολιτισμό τους, τὴν οἰκογένειά τους, τοὺς φίλους και τοὺς γνωστούς τους, τὴν περιουσία τους και τὴν ἐργασία τους και νὰ ἀναζητήσουν στὴ Χώρα μας τὴ δυνατότητα μιᾶς νέας ζωῆς. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐπιχειρηματολογεῖ με ἀριθμούς και στατιστικές, γιατί πίσω ἀπὸ τὶς στατιστικές και τοὺς ἀριθμούς τῶν μεταναστῶν, λαθρομεταναστῶν, αἰτούντων ἄσυλο και προσφύγων κρύβονται προσωπικές και οἰκογενειακές τραγωδίες, ἱστορίες φόβου και πόνου, ἀπόγνωσης και ματυρίου. Δράματα βιαίως σκορπισμένων οἰκογενειῶν, που τὰ μέλη τους ἀγνοοῦν ποιὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένεια ἔχει ἤδη χαθεῖ και ποιὸς και ποῦ και πῶς ἐπιβιώνει. Ἡ Ἐκκλησία δὲν καθορίζει τὴ στάση της ἀπέναντι στὸν ξένο που φθάνει στὴν πόρτα της ἀνάλογα με τὸ ἂν εἶναι αὐτὸς πρόσφυγας ἢ οἰκονομικὸς μετανάστης και λαθρομετανάστης, γιατί γνωρίζει πῶς κανεὶς δὲν ἐγκαταλείπει χωρὶς λόγο οἰκείους και οἰκεῖα γιὰ νὰ ξενιτευθεῖ με κίνδυνο τῆς ζωῆς του και ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ μέλλον του. Ἡ Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ συμβιβασθεῖ με τὸ γεγονός ὅτι ἄνθρωποι που παίρνουν τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἐλευθερία ὑπὸ τὶς συνθήκες που ὅλοι μας ἀπὸ τὸν τύπο γνωρίζουμε, με ὑπέρογκες ἀμοιβές στους λαθροδιακινητές, με κίνδυνο νὰ πέσουν θύματα βίας, νὰ ἀνατιναχθοῦν ἀπὸ νάρκες στὸν Ἐβρο ἢ νὰ πνιγοῦν με κάποιο σαπιοκάραβο ἢ νὰ ἀράξουν σε κάποια ἀκατοίκητη βραχονησίδα τοῦ Αἰγίου, ἂν σταθοῦν τυ-

χεροί και φθάσουν σε κάποια πολιτισμένη και χριστιανική χώρα, είτε αυτή είναι ή Ελλάδα είτε είναι ή οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντί για την ποθητή ελευθερία οδηγούνται στα κρατητήρια, στην πλειοψηφία τους εν συνεχεία απελαύνονται ή εφόσον με τον οποιοδήποτε τρόπο, νόμιμο ή παράνομο, κατορθώσουν να παραμείνουν στη χώρα, εγκαταλείπονται στην τύχη τους.

Η Έκκλησία είναι ήδη δραστηριοποιημένη τόσο σε επίπεδο Ίερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς και Ίερῶν Μητροπόλεων, ιδιαίτερα τῶν παραμεθορίων, ὅπου συνήθως αποβιβάζονται οἱ μετανάστες και οἱ πρόσφυγες, ὅσο και σε επίπεδο Ἐνορίας, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα και στις ἄλλες περιοχές, ὅπου τελικῶς καταλήγουν και συγκεντρώνονται οἱ μετανάστες. Στις περισσότερες τῶν περιπτώσεων ἡ Ἐκκλησία ἀπετέλεσε τὸν Σταθμὸ Πρώτων Κοινωνικῶν και Ὑλικῶν Βοηθειῶν πρὸς τοὺς νεοαφικνούμενους μετανάστες, προσφέροντας ἰματισμὸ, τροφή, θαλπωρή, ψυχολογική στήριξη, και ὅπου αὐτὸ εἶναι δυνατὸ και προσωρινή πρώτη στέγαση. Για νὰ ἀναφερθῶ σε δύο παραδείγματα: Ἡ Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν προσέφερε με ἐντολή τοῦ Μακαριωτάτου στοὺς Κούρδους πρόσφυγες πὸν εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στὴν Πλατεία Κουμουندούρου καθημερινὰ γεύματα ζεστοῦ φαγητοῦ, με ἀριθμὸ μερίδων πὸν ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 600 ἀρχικῶς μέχρι 1300 ἀργότερα. Ἡ σίτηση σταμάτησε ὅταν ἡ Ἀστυνομία κάποιον πρωινὸ τοὺς ἀπεμάκρυνε πρὸς ἄγνωστη κατεύθυνση. Τὸ Γραφεῖο μας ἔχει πληροφορίες για Ἱερᾶς Μητροπόλεις και Ἱερᾶς Μονῆς, οἱ ὁποῖες πέραν τῆς πρώτης ὑλικῆς βοήθειας φιλοξενοῦν ἐπὶ μακρὸ χρονικὸ διάστημα πρόσφυγες. Γνωρίζομε ἀκόμη περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ οἰκείος Μητροπολίτης, ὁ ὁποῖος παρεκάλεσε νὰ μείνει ἀνώνυμος, προσέφερε τὸ Ἐπισκοπεῖο του για τὴ φιλοξενία προσφύγων.

Σε ἐπίπεδο Ἱερᾶς Συνόδου ἡ προσφορά ὑπηρεσιῶν πρὸς τοὺς κάθε κατηγορίας ἀλλοδαπούς: ἰκέτες ἀσύλου, ἀναγνωρισμένους πρόσφυγες, οικονομικὸς μετανάστες, λαθρομετανάστες, μετανάστες ὑπὸ νομιμοποίηση, προσφέρεται ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία τοῦ Γραφείου

μας πὸν εἶναι γνωστὴ ὡς «*Οἰκουμενικὸ Πρόγραμμα Προσφύγων*». Ἐπειδὴ οἱ ἀνάγκες εἶναι πολλές και οἱ διαθέσιμοι πόροι ἀπὸ ὀλίγοι ἕως ἐλάχιστοι, ἡ Ὑπηρεσία μας φροντίζει κατὰ καιροὺς νὰ ἐκπονεῖ εἰδικὰ προγράμματα στα πλαίσια σχετικῶν προκηρύξεων ἀπὸ τὴν Ευρωπαϊκὴ Ἐνωση και με τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ ἐπεκτείνει σημαντικῶς και νὰ βελτιώνει ποιοτικῶς τὶς δραστηριότητές της.

Σημειώσεις

1. Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδου, Μητροπολίτου Καλαβρίας, *Ποιμαντικὴ τοῦ Μετανάστου*, Ἀθῆναι 1965, σελ. 12.

2. Ἡ προσταγή τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ εἶναι: «*Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου και ἐκ τῆς συγγενείας σου και ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου και δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω*» (Γένεσις 12, 1).

3. Ψαλμὸς 136.

4. Ἐξόδος 3, 7-8.

5. Ἐξόδος 3, 8, 13, 5, 33,3. Ἀριθμοὶ 13,28. Δευτερονόμιον 6, 3. Ἰησοῦς 5, 6. Σοφία Σιράχ 46,8. Ἱερεμία 11,5. Βαρούχ 1,20. Ἰεζεκιήλ 20,6 και 15.

6. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διακρίνει ἀνάμεσα στοὺς περαστικὸς ξένους, τοὺς παρεπιδημοῦντες, και τοὺς μετοίκους και ἐγκατεστημένους ξένους, τοὺς «gerim». Οἱ πρώτοι εἶναι ἄξιοι σεβασμοῦ και δικαιῶνται φιλοξενίας.

7. Λευϊτικὸν 19, 33

8. Λευϊτικὸν 24, 22.

9. «*Και πάροικος και ἀλλογενῆς οὐ παροικήσει αὐτοῖς ἔτι*». Ψαλμὸς Σολομώντος 17, 28.

10. Ἰωάννου 1, 11.

11. Λουκᾶ 10, 30-37.

12. Ματθαίου 25, 31-46.

13. Αὐτὸ συνέβαινε και σε ἄλλες θρησκείες, ἰδίως ὅμως στὸν κόσμον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

14. Ματθαίου 25, 40.

15. «*Δανείζει Θεῶ ὁ ἐλεῶν πτωχὸν και τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ*» (Παροιμίαι, 19, 17).

16. Πρὸς Ρωμαίους 12, 13.

17. Α' Πέτρου 4, 9-10.

18. Πρὸς Ἑβραίους 11, 13.

19. Α' Πέτρου 2, 11.

20. Κλήμεντος, Α' Κορινθίους 1, 2.

21. Πρὸς Γαλάτας 3, 28.

22. «*Και ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης...*» (Ἰωάννου 10, 16).

ΝΕΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

β'

Πρὸς μία νέα ἀνθρωπολογία;

Δρ. Κων. Β. Ζορμπά
Θεολόγου-Κοινωνιολόγου

4. Πρὸς μία νέα ἀνθρωπολογία;

Τὰ παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀναρωτηθοῦμε καὶ νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα: Βαδίζουμε πράγματι πρὸς μία νέα ἀνθρωπολογία; Γιὰ πρώτη φορά στὴν ἱστορία ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μία διεύθυνση, ἡ ὁποία δὲν προσδιορίζει κανένα τόπο. Στὶς παλαιότερες κοινωνίες οἱ ἀνθρωποὶ εἶχαν ἀναφορά τὸν τόπο. Ὁ συνθετικὸς κρῖκος βασιζόταν στὴν ἀπόσταση. Σήμερα τὸ Διαδίκτυο μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπελευθερώσει ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τοῦ τόπου καὶ νὰ μᾶς κάνει μιὰ κοινωνία, ἡ ὁποία θὰ εἶναι «συνδεδεμένη» μὲ τὸ e-mail καὶ τὸ World Wide Web, τὴν κοινωνία τῶν συμφερόντων μας¹⁶. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι βρισκόμαστε στὴν ἐποχὴ τοῦ «Τρίτου Κύματος»¹⁷, ὅπως περιγράφεται στὸ πασίγνωστο βιβλίο τοῦ μελλοντολόγου Ἄλβιν Τόφλερ, πού στὴν Ἀμερικὴ τὸ διαβάζουν ὅσο καὶ τὸ Ἀμερικανικὸ Σύνταγμα. Μέσα στοὺς 11 τόμους του περιγράφεται τὸ αὔριο τοῦ πλανήτη, οἱ ἐπιτυχίες ἀλλὰ καὶ ἡ δυστυχία. Ἡ τεχνολογία τοῦ Διαδικτύου ἀναμειγνύει τὸ ψευδὲς καὶ τὸ ἀληθινόν. Βρισκόμαστε στὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονικῆς ὑπόστασης¹⁸, τῆς πορνογραφίας¹⁹, τῆς ἐγκληματικότητας, καὶ ἄλλων προβλημάτων γιὰ τὸ ποιὸς εἶμαι τελικὰ ἐγὼ μέσα στὸ Διαδίκτυο, καὶ θέτουν ἓνα σύνολο νέων ἠθικῶν διλημμάτων: Ποιὰ ἡ σχέση μεταξὺ τοῦ εἰκονικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ σώματος; Τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ἀπιστία; Εἶναι ἡ ἀπιστία σωματικὴ; Ἡ ἀπιστία γίνεται μὲ τὸ κεφάλι ἢ μὲ τὸ σῶμα; Εἶναι ἡ ἐπιθυμία ἢ ἡ πράξη;

Βρισκόμαστε ἐνώπιον ἐνὸς νέου καθεστώτος τοῦ «πολίτη τοῦ κόσμου» ἢ τῆς

«ἀνθρωπολογίας τοῦ Σιάτλ». Μέχρι τώρα πιστεύαμε ὅτι οἱ δημοκρατικὲς ἀπαιτήσεις συνδέονταν μὲ τὴ συλλογικότητα. Σήμερα μὲ τὴν παγκοσμιοποίηση αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσει. Ἡ περίπτωση τοῦ Σιάτλ μᾶς ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὑπάρχουν σήμερα νέες μορφὲς συλλογικότητας. Οἱ Ἴατροι χωρὶς Σύνορα, ἡ Διεθνὴς Ἀμνηστία, ἡ Γκρίν Πῆς, καὶ ἀμέτρητες ἄλλες μὴ κυβερνητικὲς ὀργανώσεις δημιουργοῦν ἓνα τεράστιο συλλογικὸ κίνημα στὸν «κυβερνοχώρο». Ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἦσαν γιὰ πολλὰ χρόνια σκόρπια βρέθηκαν ξαφνικὰ συγκεντρωμένα καὶ δημιουργοῦν μιὰ νέα λερναία ὕδρα. Πῶς περάσαμε ἀπὸ τὴν ἀτομικότητα στὴ συλλογικότητα; Τὸ Διαδίκτυο ἦταν ἐκεῖνο πού προσέφερε αὐτὴ τὴ νέα συλλογικότητα. Οἱ ὁμάδες προέρχονται ἀπὸ διαφορετικὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἀπὸ ἐργατικὰ συνδικάτα ἢ περιβαλλοντικὲς ὀργανώσεις, διάφορες κινήσεις πολιτῶν. Ἀλλὰ μέσα στὶς ὁμάδες αὐτές, ὅσοι βρεθήκατε μπροστὰ στὴ τηλεόραση, θὰ εἶδατε καὶ τὸν γκουρού νὰ ἀντιστέκεται μέσα στὸν ἀνώνυμο πλῆθος. Μὲ ἄλλα λόγια στὴ νέα αὐτὴ ἀνθρωπολογία τῶν ἀκτιβιστῶν²⁰ δὲν ὑπάρχει ἡγέτης, ἱεραρχία ἢ κάποια ἰδεολογία²¹. Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ἀλλὰ ὑπάρχουν κι ὅλα.

Τὸ Διαδίκτυο ἀπὸ ἐργαλεῖο ἀγορᾶς μετατράπηκε σὲ ἐργαλεῖο ἐνὸς μοντέρνου κοινωνικοῦ ἀκτιβισμοῦ πού βαπτίσθηκε πρόσφατα ὡς «cyber activism» καὶ ἔθεσε νέους ὅρους σύγκρουσης συμφερόντων μὲ ἓνα παγκόσμιο ἀκροατήριο. Αὐτὲς οἱ ἐξελίξεις τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τοῦ κέρδους, τῆς μεγιστοποίησης, τῆς ἀποδοτικότητας ὑπακούοντας στὴ λογικὴ τοῦ Διαδικτύου, λογικὴ πού ἐξα-

πλώνεται σέ όλους τούς τομείς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀκόμη καί μέσα στίς θρησκείες.

5. Ἀντί ἐπιλόγου

Κλείνοντας θά ἐπιθυμούσαμε νά κάνουμε μερικές γενικές παρατηρήσεις:

1. Μιά πρώτη ἀναφορά θά πρέπει νά γίνει γιά νά διακρίνουμε τή θρησκεία ἀπό τήν δομῆ τῶν νέων θρησκειῶν, πού ἐκφράζονται ὡς καταστροφικές λατρεῖες καί ἀποτελοῦν ἕνα κοινωνικό κακό.

Ἡ Θρησκεία:

- * ἀφορᾷ τή σχέση μεταξύ ἀνθρώπου-Θεοῦ
- * ἔχει παράδοση
- * ἔχει μιᾶ θρησκευτική κοινότητα
- * δίδει ἐλευθερία ἐπιλογῆς στά μέλη τῆς
- * ἔχει προεκτάσεις στό κοινωνικό σύνολο

Καταστροφικές λατρεῖες – χαρακτηριστικά τους:

- * ἡ πίστη δέν ἀπευθύνεται στόν Θεό ἀλλά στόν ἄνθρωπο, στόν δηλωμένο ὡς φωτισμένο καί χαρισματικό ἡγέτη
 - * ἡ αὐταρχικότητα, καθὼς καί ὁ πλήρης ἔλεγχος τῶν διαφόρων κατηγοριῶν καί διαβαθμίσεων τῶν μελῶν τῆς
 - * ἡ ἀποκλειστικότητα στόν προσδιορισμό τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία μόνο αὐτῇ μπορεῖ νά διδάσκει ποίος εἶναι ὁ προσδιορισμός αὐτός, χωρὶς νά ἀφήνει περιθώρια ἀτέλειαι στήν ἀνθρώπινη φύση καί συμπεριφορά.
2. Σήμερα θά ἀναγκαστοῦμε νά ὀρίσουμε ἕνα νέο πλαίσιο διαπροσωπικῶν σχέσεων καί λειτουργίας τῶν θεσμῶν. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά δανεισθῶ κάποιες σκέψεις ἀπό τὸ βιβλίο τοῦ Τριωδίου. Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Τριωδίου εἶναι μιᾶ διαφορετικὴ πρόταση ἀπὸ αὐτὴν πού προτείνεται ἀπὸ τούς «γκουρού» τοῦ Διαδικτύου, δηλαδή τὸν «*homo informatikus*». Ὁ «*ἄνθρωπος τῆς ἐρημικῆς ἐσωτερικότητας*», ὁ «*φιλοκαλικὸς ἄνθρωπος*»²² προβάλλει σήμερα ὡς πρότυπο τὴν εἰκόνα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου πού ἡ Ὁρθοδοξία θεωρεῖ ὡς ἀποστολή τῆς νά διαζωγραφῆσει καί νά μπορέσει καί ἡ μαρ-

τυρία τῆς νά μετατραπῆ σέ *Βιοκαλία*²³. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὰ τὰ τελευταῖα λόγια στήν κινηματογραφικὴ ταινία τοῦ μοναδικοῦ ὀρθόδοξου σκηνοθέτη Α. Tarkowski γιά τὸν μεγάλο ἀγιογράφο Andrei Roublev: «*Ἡ Εἰκόνα τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἀβραάμ ἀποκαλύπτει τὴν καταλλαγή ἀνάμεσα στο τέλος μίας ἐποχῆς πού δέν ἔχει λόγο νά ἐκφρασθεῖ. Ἡ Εἰκόνα ἔρχεται ὡς ἕνα Πάσχα. Περιγράφει τὸν θάνατο τῆς φαντασίας καί μαζί του πεθαίνουν οἱ προσωπικὲς μας φαντασιώσεις. Μετὰ ἀκολουθεῖ ἡ Ἀνάσταση τῆς ἀλήθειας τῆς Εἰκόνας, ἡ προσωπικὴ μας Ἀνάσταση, ὅπου ὁ ἄνθρωπος θά μπορέσει νά δεῖ μὲ γυμνοὺς ὀφθαλμοὺς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ*». Ἐδῶ γινόμαστε μάρτυρες τοῦ τέλους μιᾶς συγκεκριμένης γλώσσας καί τῆς γέννησης μιᾶς νέας γλώσσας στό χωρὶ τῆς ἀγιογραφίας. Ἄραγε τί θά μπορούσαμε νά ποῦμε γιά τὸ σήμερα; Τὸ εἶδωλο τῆς σημερινῆς ἐποχῆς μας προσκρούει στό σκάνδαλο τοῦ προσώπου καί ἡ Εἰκόνα εἶναι ἡ βεβαίωση τοῦ προσώπου, δηλαδή τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται ὁ ἴδιος «τόπος Θεοῦ» καί τόπος Θεοῦ σημαίνει καί τόπος ἀνθρώπων. Καί ἡ ἀπελευθερωτικὴ ικανότητα τῆς Εἰκόνας βρίσκεται στό σημεῖο ἐκεῖνο πού ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά κατανοήσῃ τὴν Εἰκόνα ὡς ἄτομο ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴν σχέση του μὲ μιᾶ κοινότητα πού μοιράζεται τὴ σκέψη καί τὸν λόγο. Καί ἐδῶ κρύβεται τὸ μυστικὸ πού ἡ ἀγιογραφία κλήθηκε νά ἀποτυπώσῃ τὴ μορφή ἑνὸς ἀγίου ὡς τοῦ ἰδανικοῦ ἀνθρώπου καί νά ἀποδώσῃ εἰκονογραφικὰ τὴν **ἐρημο** καί τὸν **κόσμο**, δηλαδή δύο διαφορετικοὺς καί ἀντίθετους πόλους πού σφραγίζουν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου²⁴.

3. Ὁ κόσμος τοῦ «*κυβερνοχώρου*» μοιάζει νά ἔχει χάσει τὴν ὑπερχρονικὴ διάσταση τῆς ἐλπίδας καί ἐπιμένει σέ ἕνα ὑποχρεωτικὸ μηδενισμό τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Μᾶς θυμίζει τὴν εἰκόνα τοῦ Τριωδίου, ὅπου ὁ Ἀδάμ «*ἐκάθησεν ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου, καί τὴν ἰδίαν γύμνωσιν θρηνῶν ὠδύρετο...*». Ὁ ἄνθρωπος μπροστὰ στήν εἰκόνα τοῦ φορητοῦ-προσωπικοῦ Η/Υ ἐγκλωβίζεται, χάνεται, τοῦ κλέβουν τὴν «*θεοῦφαντον στολήν*», «*τὸ πρωτόκτιστον κάλλος καί τὴν εὐπρέπειαν*». Τὸ Δια-

δίκτυο δέν μπορεί νά ἐξυπηρετήσῃ τὸ οὐτοπικὸ ὄραμα μιᾶς ἀρμονικῆς κοινωνίας, ὅπου ὁ καθένας θὰ μπορέσῃ νά στηριχθεῖ στὸν ἄλλον²⁵. Μπροστὰ στὸ «νεκρόφιλο» Διαδίκτυο²⁶ ἡ Ὁρθόδοξία τὴν περίοδο αὐτὴ ἔχει νά μᾶς προσφέρει ἕνα ἀληθινὸ ἀναστάσιμο ὄραμα²⁷: τὸ ὄραμα τῆς ἀληθινὰ κοινωνούμενης ἐμπειρίας, πὺ συγκροτεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία τῶν σχέσεων. Εἶναι ἡ μοναδικότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας πὺ μᾶς φέρνει καὶ πάλι μπροστὰ στὴν Παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου: «Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας, καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον»²⁸ λέγει ὁ εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς. Ὁ βίος: αὐτὸ πὺ χρειάζεται νά ζῆσῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ οὐσία: τὸ εἶναι μου. Ὁ ἄσωτος «διεσκόρπισεν» τὴν οὐσία του. Δαπανοῦμε, καταναλώνουμε τὸ εἶναι μας, τὸ πρόσωπό μας, τὴ μοναδικὴν περιουσία πὺ μᾶς ἀνήκει καὶ μάλιστα σὲ χώρα ξένη, τὴν «κυβερνοχώρα», ὅπου «οὐδεὶς ἐδίδον αὐτῷ». Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας τῆς Κρήτης θὰ μᾶς ὑπενθυμίσει μὲ ἕνα διαφορετικὸ τρόπο στὸ ποίημά του ὅτι «αὐτοεῖδωλον ἐγενόμην τοῖς πάθεσι τὴν ψυχὴν μου». Εἶναι ἡ φωνὴ πὺ μᾶς θυμίζει καὶ πάλι ὅτι δέν πρέπει νά κάνουμε εἶδωλα. Καὶ εἶδωλο μπορεῖ νά εἶναι ἡ κοινωνία, ἡ ἐλευθερία, ὁ πολιτισμὸς, ἡ θρησκεία, πολὺ δὲ περισσότερο ὁ ἑαυτός μας, νά ὀδηγοῦμε τὸν ἑαυτό μας μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

4. Οἱ νέες προκλήσεις φέρνουν καὶ πάλι τὴν Ὁρθόδοξὴν Ἐκκλησίαν μπροστὰ στὸ δίλημμα τῆς χρήσης τοῦ λόγου γιὰ τὸν Λόγο στὴν ἐποχὴ μας. Κανείς δὲ μπορεῖ νά ἀμφισβητήσῃ τὴν χρῆση —καὶ ὄχι τὴν κατάχρηση— τῆς τεχνολογίας. Περιττὸ νά προσθέσουμε τὸ ἀνοιγμα τῶν Πατέρων στὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς τους. Οἱ σκέψεις τους ἀποτελοῦν ὀδηγὸ γιὰ τὸ σήμερον. Ὁ Μέγας Βασίλειος γράφει: «Ἡ ὁμοίωσις ὅμως δέν ἐπιτυγχάνεται χωρὶς τὴν γνώση, ἡ δὲ γνώση δημιουργεῖται μὲ τὴν διδασκαλία ... ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δύσκολα συλλαμβάνεται, πρέπει ἀπὸ παντοῦ νά τὴν ἐξιχνιάσωμεν. Ὅπως οἱ τέχνες, ἔτσι καὶ ἡ ἀπόκτηση τῆς εὐσέβειας αὐξάνεται μὲ τὶς μικρὰς προσθήκες, τίποτε δέν πρέπει νά παραβλέπουμε ἀπὸ ὅσα μᾶς ὀδηγοῦν στὴν γνώση»²⁹. Αὐτὸ τὸ πανταχό-

θεν μᾶς δίδει σήμερον τὴν δυνατότητα νά τολμήσουμε. Καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει τολμήσει καὶ στὸν ὄχι τοῦ Διαδικτύου. Εἶναι ἀνάγκη νά παραμείνουμε ἀνοιχτοὶ καὶ ἐποικοδομητικοὶ στὸ διάλογο. Τὸ σταυροαναστάσιμο ἦθος ἐπιβάλλει εἰλικρινὴ σεβασμὸ πρὸς τὶς ἰδιαιτερότητες τῶν ἄλλων. Μέσα στὸ κλίμα αὐτὸ ἀπαιτοῦνται νηφάλια κατανόηση, ἤρεμῃ κριτικὴ ἀντιμετώπιση καὶ συνέπεια.

Κι αὐτὸ ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὸν Κατηχητικὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπου ὁ Κύριος «δέχεται τὸν ἔσχατον καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον... καὶ τὸν ὑστερον ἐλεεῖ καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει, καὶ κείνῳ δίδωσι καὶ τούτῳ χαρίζεται καὶ τὰ ἔργα δέχεται καὶ τὴν γνώμην ἀσπάζεται καὶ τὴν πράξιν τιμᾶ καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ. Οὐκοῦν, εἰσέλθετε πάντες...» εἰς τὸ Διαδίκτυο τοῦ Θεοῦ!

Σημειώσεις

16. Ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», σελ. 66/18.

17. «Τεχνουεαγγέλιο» γιὰ τὸν κόσμον τῆς τρίτης χιλιετίας, Ἐφημ. «Καθημερινή», 9.7.1995, σελ. 17.

18. Εἰκονικὴ Ὑπόσταση, Ἐφημ. «Καθημερινή», 9.7.1995, σελ. 27.

19. Βλ. Ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», 17.3.1996, σελ. 36.

20. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάζεται «ὁ πολιτικὸς λόγος εἶναι συνήθως ἀλλοπρόσαλλος». Ἐφημ. «Ἐλευθεροτυπία», 25.2.2000.

21. Βλ. τὴν συνέντευξιν τοῦ διάσημου Γερμανοῦ Κοινωνιολόγου Οὐρλιχ Μπέκ στὴν *Καθημερινή*, 23.1.2000, σελ. 52.

22. Ὁ φιλοκαλικὸς ἄνθρωπος: Μία πρόταση ζωῆς, *Νέος Τύπος*, Βόλος, 13.2.2000, σελ. 2-3.

23. Γιὰ τὰ ὀφέλη ἀπὸ τὸ Διαδίκτυο γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν βλ. INTEPNET: Ἐνας παγκόσμιος ἐκκλησιαστικὸς ἄμβωνας, *Πληροφόρηση*, 198 (1997) 1.

24. Βλ. Κανὸνα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τῆς Κρήτης.

25. Κων. Ζορμπᾶ, *Ἡ ἀνθρώπινη ἀξία στὶς κοινωνικὲς οὐτοπίες*, Κατερίνη 1997.

26. Ἰγνάσιο Ραμονέ, *Ἡ τυραννία τῶν ΜΜΕ*, Ἀθήνα 2000, σελ. 113.

27. *Χριστιανικὴ*, 27.1.2000.

28. Λουκᾶς 15, 11-15. «Τὴν οὐσίαν μου Σωτήρ, καταναλώσας ἐν ἀσωτίᾳ...» (Τροπάρια, τῆς Τετάρτης τῆς Α' Ἑβδομάδος, εἰς τὸ Ἀπόδειπνον).

29. Μεγάλου Βασιλείου, ΕΠΕ, τόμος 10, σελ. 280-281.

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ Π Ο Ι Μ Α Ν Τ Ι Κ Η Σ Ε Π Ι Γ Ν Ω Σ Ε Ω Σ

Νὰ σπάσουμε τὴν ἰδεατὴ μας εἰκόνα

Τοῦ Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ

«Φέρει μὲν ἐν θαλάσῃ πολὺ τὸ θάρσος τῶ μαθητῇ τὸ τὸν διδάσκαλον ἐν ναυαγίῳ γενέσθαι καὶ διασωθῆναι· οὐ γὰρ ἠγήσεται λοιπὸν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀμαθίας συμπίπτειν τοὺς χειμῶνας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως· τοῦτο δὲ εἰς ψυχαγωγίαν οὐ μικρόν. Φέρει δὲ καὶ ἐν πολέμοις τῶ ταξιάρχῃ προτροπὴν τὸ τὸν στρατηγὸν τρωθέντα ὄρᾶν, καὶ ἀνενεγκόντα πάλιν. Οὕτω δὴ καὶ τοῖς πιστοῖς φέρει τινὰ παραμυθίαν τὸ τὸν Ἀπόστολον πολλὰ παθεῖν δεινά, καὶ ὑπ' οὐδενὸς τούτων καταμαλακισθῆναι· οὐ γὰρ ἄν, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τὰ αὐτοῦ πάθη διηγείτο» (Ἀγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία δ' εἰς Β' πρὸς Τιμόθεον, 1, PG 62, 617-618).

Συνεχίζοντας τὸν προβληματισμὸ μας πάνω στο φαινόμενο τῆς ἐξιδανίκευσης τοῦ κληρικοῦ, λαμβάνουμε γιὰ ὁδηγούς μας τοὺς Πατέρες. Ὡς ἄριστος ψυχολόγος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὁ ἅγιος Χρυσόστομος ἔχει παρατηρήσει πόση ἀνακούφιση προσφέρει στὸν μαθητευόμενο ναυτικὸ ἢ πληροφορία ὅτι ὁ πλοίαρχος ἔχει καὶ αὐτὸς ναυαγήσει καὶ διασωθῆ. Καὶ τοῦτο διότι θὰ ἀποδίδη τὶς δυσκολίες τῆς ναυσιπλοΐας στὸν κακὸ καιρὸ καὶ ὄχι στὴν ἀμάθειά του. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀξιωματικὸς παρακινεῖται στὴ μάχη, ὅταν βλέπη τὸν στρατηγὸ νὰ τραυματίζεται καὶ πάλι νὰ ἀναλαμβάνη καὶ νὰ συνεχίζη. Ἔτσι ἀκριβῶς ἔπραξε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος διηγούμενος τὰ παθήματά του πρὸς ἐνθάρρυνση τῶν Χριστιανῶν.

Ἀλλὰ ὁ μέγας ἀπόστολος δὲν ἀφηγήθηκε μόνο τὶς ταλαιπωρίες καὶ τοὺς κινδύνους. Ἐξομολογήθηκε γραπτῶς —ἄρα εἰς τὸ διηλεκές— καὶ τὰ σφάλματά του πρὶν ἀπὸ τὴ συνάντησή με τὸν Χριστό, τὶς ἀμαρτίες καὶ τὶς πτώσεις του. Φανταζόμαστε ὅλοι πόση στήριξη ἔδωσαν στοὺς ἀμαρτάνοντες τῆς ἐποχῆς του —καὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν ἕκτοτε— οἱ ὁμολογίες αὐτές, ἀφοῦ τοὺς μετέδιδαν τὴν βεβαιότητα ὅτι, ὅσες καὶ νὰ εἶναι οἱ ἀποτυχίες καὶ οἱ πτώσεις κάποιου, μπορεῖ καὶ πάλι νὰ ἀνορθωθῆ καὶ νὰ εὐαρεστήσῃ στὸν Θεό, γινόμενος «εὐχρηστο σκευὸς» στὰ χέρια Του.

Πόσο ἀνθρώπινοι εἶναι οἱ Πατέρες! Δὲν νοιά-

ζονται νὰ διατηρήσουν τὴν καλὴ τους εἰκόνα πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ νὰ ἀνορθώσουν τὶς πεσμένες εἰκόνες τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζουν καλὰ ὅτι, ἐὰν δημιουργήσουν στὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων τὴν αἴσθησι πὼς εἶναι ὑπεράνθρωποι, τότε τοὺς ἀπομακρύνουν ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀγώνα γιὰ τὴ σωτηρία. Τοὺς ὠθοῦν στὴν ἀπογοήτευση καὶ στὴν ἀπελπισία, ἰδίως κάποιες εὐαίσθητες συνειδήσεις, οἱ ὁποῖες βλέπουν «σὰν βουνό» τὸν δρόμο πού τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τοῦ πνευματικοῦ τους.

Οἱ ἅγιοί μας φροντίζουν νὰ ἀποκρύπτουν ἀκόμη καὶ τὴν πραγματικὴ τους ἀρετὴ. Ὑπάρχουν ἁγιασμένοι γεροντάδες οἱ ὁποῖοι δὲν δίστασαν νὰ ποῦν ψέμματα στὸν ἐξομολογούμενο πὼς δῆθεν εἶχαν πέσει στὰ ἴδια ἀμαρτήματα μὲ αὐτόν, προκειμένου νὰ ἀναθαρρήσῃ καὶ νὰ ἀγωνισθῆ. Φυσικὰ αὐτὸ ἀπαιτεῖ μεγάλη ἀρετὴ καὶ διάκριση, γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι σκόπιμο νὰ γίνετα ἀπὸ ἐμᾶς. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ πρέπει νὰ τοὺς σκαυδαλίσουμε κοινολογώντας ἀπρόσεκτα τὶς πτώσεις μας. Ὅμως τὸ πατερικὸ φρόνημα μᾶς δίνει τὸ στίγμα μιᾶς πορείας: μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ πρέπει νὰ καλλιεργοῦμε στοὺς πιστοὺς ὑψηλὴ ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας. Ἄλλωστε εἶναι ἤδη ἐπιρρεπεῖς στὸ νὰ μὴν τὴν ἔχουν ἀπὸ μόνοι τους ἀκούγοντας τόσες πνευματικὲς συμβουλές ἀπὸ ἐμᾶς καί, συνεπῶς, νομίζοντας ὅτι ὅσα λέμε τὰ ἔχουμε κιόλας κατακτήσει ἄκοπα.

Ὁ πιστὸς χρειάζεται νὰ συνειδητοποιήσῃ πὼς εἶναι φτιαγμένος ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μὲ τὸν πνευματικὸ του, ὅτι καὶ αὐτὸς δοκιμάζεται ἀνὰ πᾶσα στιγμή ὡς συν-αγωνιστὴς του. Αὐτὸ προϋποθέτει πνευματικὴ ἀνδρεία ἀπὸ τὸν πνευματικὸ, ἀνάλογη μὲ τὴν «κένωση» τοῦ κληρικοῦ, ἀφοῦ μοναδικὸς σκοπὸς του εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὶς ψυχές νὰ ἀγαπήσουν τὸν Θεὸ ὑπὲρ ὅ,τιδήποτε ἄλλο καὶ νὰ κοπιᾶσουν γιὰ τὴ σωτηρία τους. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κένωση εἶναι καὶ ὁ δρόμος γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἴδιου τοῦ κληρικοῦ. Ὁ «ἀγγελισμὸς» ἀποτελεῖ κίνδυνο-θάνατο γιὰ τὴν ψυχὴ μας: «Φείδομαι δὲ μὴ τις εἰς ἐμὲ λογίσῃται ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ» (Β' Κορ. ιβ', 6).

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

Μαραθώνιος καὶ Σκυταλοδρομία

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ σκυτάλη καὶ ἡ παράδοσή της

Υπάρχουν στιγμές στὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου πού εἶναι ὑπέρτατης σημασίας. Ὅπως ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία εἶναι ἔτοιμος νὰ παραδώσει τὴ σκυτάλη στὸν ἐπόμενο δρομέα καὶ αὐτὸς στὴ συνέχεια στὸν ἐπόμενο. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μετέχει στὸ ἄθλημα τῆς σκυταλοδρομίας. Ὁ κάθε δρόμος μὲ πραγματικὴ καὶ μεταφορικὴ ἔννοια περιλαμβάνει αὐτὴ τὴν κορυφαία στιγμή τῆς παραδόσεως τῆς σκυτάλης, τῆς ὁποιασδήποτε σκυτάλης, στὸν ἐπόμενο, σ' αὐτὸν πού ἀκολουθεῖ ἢ ἐξακολουθεῖ αὐτὸ πού αὐτὸς ἔκανε μέχρι τώρα.

Γι' αὐτὸν ἡ στιγμή αὐτὴ δὲν εἶναι μονοσήμαντη. Ἀπὸ τὴ μία μεριά χαίρεται, ἀνακουφίζεται πού ἀποθέτει ἓνα βῆρος πού μέχρι τώρα κατὰφερε νὰ τὸ φέρει σὲ πέρασ, στὸ πέρασ τῆς διαδρομῆς πού τοῦ εἶχε ὀριστεῖ. Εἶναι εὐχαριστημένος, γιατί ἄλλος πιά ἔχει τὴν εὐθύνη νὰ συνεχίσει τὸ ἀγώνισμα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως λυπᾶται πού δὲν συνεχίζει, πού δὲν εἶναι αὐτὸς πού θὰ σπάσει τὸ νῆμα τοῦ τελικοῦ τερματισμοῦ. Ἄσχετα ἂν αὐτὸ πού τοῦ ζητήθηκε τὸ ἐπιτέλεσε καὶ θὰ χαρεῖ καὶ στὸ τέλος ἂν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ὁμάδα του τερματίσει πρώτη καὶ νικήσει. Τελικά, ποῖο εἶναι ἐκεῖνο πού μετράει; Τὸ ἀποτέλεσμα ἢ ἡ διαδικασία; Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκτείνουμε τὸ λόγο γιὰ νὰ συζητήσουμε τὸ διπλὸ ἐρώτημα πού θέσαμε.

Ἐκεῖνο πού πρὸς στιγμή εἶναι σημαντικό εἶναι ἡ ψυχολογία τοῦ ἀγωνιστῆ ἐκείνου, πού γνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος μιᾶς πορείας χωρὶς νὰ μπορεῖ κίολας νὰ τὸ παραδεχθεῖ. Ἀκόμη κι ἂν ἀρχίσει κάτι δὲν εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ τὸ τελειώσει· καὶ ὅμως θὰ ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος νὰ τὸ τελείωνε. Στὸ τμήμα ἐκεῖνο πού ἦταν ἐξουσιοδοτημέ-

νος τὰ κατὰφερε μιὰ χαρὰ. Ἐφθασε νὰ παραδώσει τὴ σκυτάλη. Ἐτρεξε μὲ τὸ ρυθμὸ πού ἔπρεπε νὰ διατρέξει τὴν ἀπόσταση. Δὲν ὑπέβηλε τίς δυνάμεις του γιὰ νὰ τίς ἔχει ἀκμαῖες ὅσο τίς χρειαζόταν. Πρόσεχε τοὺς ἀντιπάλους του καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς διαδρομῆς του εἶχε καρφωμένα τὰ μάτια του στὸ χέρι τοῦ συναγωνιστῆ του γιὰ νὰ τοῦ ἐγχειρίσει σωστὰ τὴ σκυτάλη, ὥστε νὰ μὴ πέσει κάτω καὶ χαθεῖ χρόνος πολὺτιμος καὶ προσμετρηθοῦν στὴν ὁμάδα του σημεῖα ἀρνητικά.

Ἡ «χειραψία» αὐτὴ ἐνέχει πολλὲς σημασίες.

— Μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιθετικὴ. Τί νὰ κάνω, εἶμαι ἀναγκασμένος ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ σοῦ παραδώσω τὴ σκυτάλη, τί κρίμα! Συνέχισε, λοιπόν, στὴ θέση μου, νὰ δοῦμε τί θὰ καταφέρεις, ἂν τὰ καταφέρεις.

— Μπορεῖ νὰ εἶναι συγκαταβατικὴ. Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνε. Βρέθηκες μπροστά μου καὶ σοῦ παραδίδω αὐτὸ πού μέχρι στιγμή σήκωσα ἐγώ. Τουλάχιστον κύτταξε νὰ τὰ καταφέρεις ἐξ ἴσου καλά.

— Νὰ εἶναι ἐλπιδοφόρα. Ἦρθα μέχρις ἐδῶ, εὐτυχῶς πού ὑπάρχει ὁ ἐπόμενος. Μπορεῖ νὰ καταφέρει νὰ κερδίσει τὴ δική μου ἀργοπορία μὲ καλύτερο χρόνο.

— Νὰ εἶναι ἐνθαρρυντικὴ. Διακρίνει τὸ ἀνήσυχο βλέμμα τοῦ ἐπόμενου τὴ στιγμή πού τείνει τὸ χέρι του γιὰ τὴν παραλαβή. Ἡ δική σου ἢ «χειραψία» τὸν ὠθεῖ πρὸς τὴ νίκη. Τὸ βλέμμα σου τοῦ λείει τράβα ἐμπρός. Ἐσὺ θὰ τερματίσεις καὶ θὰ βάνεις τὸ «τέρμα» τῆς νίκης. Θὰ εἶμαι ἐκεῖ, θὰ χαρῶ μαζί σου.

Μὲ μικρὲς παραλλαγές θὰ παραθέταμε καὶ ἄλλες παραπλήσιες στάσεις τὴν καίρια στιγμή πού ὁ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς καλεῖται ἢ πιέζεται συναγωνιζόμενος νὰ παραδώσει τὴν «προτεραιότητα» σὲ ἄλλους. Θὰ προσυπέγραφα χωρὶς ἐνδοιασμοὺς τὴ φράση τοῦ Κώ-

στα Τσόκλη: «Σίγουρα όνειρευόμαστε τόν μα-
ραθώνιο, αλλά δυστυχώς τρέχουμε σέ σκυτα-
λοδρομία».

Κανόνες κυκλοφορίας και ή μεταφορά τους

Άσφαλώς πρέπει νά υπάρχουν κανόνες δε-
οντολογίας, «κώδικες όδικής κυκλοφορίας»,
πού όταν τηρούνται έξασφαλίζουν όμαλές συν-
θήκες διακίνησης ανθρώπων και άγαθών. Κώ-
δικες, όμως, και κανόνες προκαλούν σέ παρα-
βατικές συμπεριφορές. Πολλές φορές, για πα-
ράδειγμα, παρκάρουμε έκεί πού δέν έπιτρέ-
πεται ούτε νά σταματήσουμε. Περνάμε μέ κόκκινο έκεί πού
δέν μπορούμε νά περάσουμε ούτε υπό ίδιαν ευθύνην. Προ-
σπερνάμε έκεί πού άπαγορεύεται και άλλοτε τρέχουμε μέ
τριάντα έμποδίζοντας έτσι μια όλόκληρη σειρά πού έρχε-
ται πίσω μας χωρίς νά τους διευκολύνουμε στό παραμικρό
έπιλανθανόμενοι τών όπίσω και μή ... έπεκτεινόμενοι πρós
τά μπροστά. Είναι κι αυτή μια κάποια στάση. Τήν κα-
ταλαβαίνεις. Σου θυμίζει τó θεατρικό έκείνο έργο «ήρθα
και θά μείνω». Οί άνθρωποι όπως και οί καταστάσεις έρχο-
νται και παρέρχονται και όχι μόνο τήν άμετάκλητη στιγμή
του θανάτου τους.

Άν δανειστήκαμε παρα-
δείγματα από τήν κυκλοφορία αυτοκινήτων
είναι γιατί τó αυτοκίνητο έχει γίνει για τους
περισσότερους άνθρωπους δεύτερη φύση και οί
κανόνες του είναι κατανοητοί, άν και όχι πά-
ντα άποδεκτοί. Υπάρχουν οί συμμορφούμενοι
και οί παραβαίνοντες.

Μέ λίγη «καλή» θέληση μπορεί ή έφαρ-
μογή τους νά μεταφερθεί σέ πλήθος άλλων
καταστάσεων: πολιτικών, κοινωνικών, οικονο-
μικών, εκπαιδευτικών, εκκλησιαστικών. Για
πράγματα, δυστυχώς, πού θά έπρεπε νά θεω-
ρούνται αυτόνοτητα είναι άναγκαίοι οί άγώνες.

Η αυτόνοτη έναλλαγή στην έξουσία προσώ-
πων ή κομμάτων έκτρέπεται σέ μόνιμη κυ-
ριαρχία του ένός και μέ μέσα όχι πάντοτε κα-
θαρά και άπρόσβλητα. Κοινωνικές ομάδες με-
ταβάλλονται σέ ομάδες κρούσεως και άσκούν
καταπίεση σέ άλλες ομάδες πληθυσμού. Τά
μέσα πληροφόρησης παραπληροφορούν έκτο-
πίζοντας κάθε ύγιή ένημέρωση υπό τó βάρος
πληρωμένων άδρά διαφημίσεων ή μονόπλευ-
ρων πληροφοριών. Εύρωστοι οικονομικά όργα-
νισμοί και έπιχειρήσεις καταδυναστεύουν λι-
γότερο ισχυρούς παράγοντες και έπικρατούν
άπολύοντας έκείνους πού δέν μπορούν νά

Συμμετοχή. Λεπτομέρεια από τó τετράπτυ-
χο του ΑΘΗΝΑ 2004 (γιορτή, κληρονομιά,
συμμετοχή, άνθρωπινο μέτρο) για τους
Όλυμπιακούς Άγώνες μέ έργα του Μουσεί-
ου Έλληνικής Παιδικής Τέχνης. Η «συμ-
μετοχή» είναι τής Ναταλίας Κούρου, 9 έτων.

άναπακριθούν στις «νόρμες». Προϊστάμενοι άφαιρούν κάθε
πρωτοβουλία από ύφισταμέ-
νους και λαμβάνουν άποφά-
σεις μέ δικτατορικό τρόπο
άναιρώντας τó δικαίωμα δη-
μοκρατικών διαδικασιών από
συλλογικά όργανα. Πολλές
φορές δέν είναι εύκολο νά
άντισταθούν οί «άδύνατοι»
στις καταπίεσεις τών ισχυρο-
τέρων, οί όποιοι και κατοχυ-
ρώνουν τó δίκαιο του ισχυρο-
τέρου ως κανόνα ζωής.

Συμβαίνει, όμως, και οί
άλλοι νά σπεύδουν νά έκδιώ-
ξουν τους προηγούμενους μιάν
ώρα άρχύτερα, πρò τής ώρας
τους, μεταχειριζόμενοι βία,
προπηλακισμούς, ύβρεις, πιέ-
σεις, συσπειρώσεις. Η φυσική
διαδοχή γίνεται παρά φύσιν

άκολουθία. Ζητούμενο είναι πάντοτε ποιά ή
φυσική και ποιά ή παρά φύσιν άντικατάστα-
ση. Τó «ούδεις άναντικατάστατος» είναι μια
γενική άρχή προφερόμενη εύκαιρως - άκαιρως.
Πρέπει, όμως, νά τουιστεί ότι καθώς υπάρχουν
«γνήσια άνταλλακτικά» του έργοστασίου, δια-
τίθενται και άλλα προβαλλόμενα ως «έφάμιλλ-
λης ποιότητας» (έρζατς).

Τό ούπω και τó νυν

Τό σημαντικό είναι νά κατανοήσουν και οί

μέν και οί δέ, ὅλοι μας δηλαδή, ποιά εἶναι ἡ ὥρα μας. Για νὰ εἶμαστε βέβαιοι πότε «οὐπω ἤλθεν ἡ ὥρα μου» και πότε «νῦν ἐστι», ἔτσι ὥστε νὰ μὴν δίνουμε δικαιώματα στοὺς ἄλλους νὰ σιγοψιθυρίζουν και νὰ εὔχονται τὸ «ἀμὴν, και πότε»!

Τὰ σύγχρονα κράτη, βεβαίως, ἔχουν ρυθμίσει ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε μὲ τὸ καθεστῶς τῶν συντάξεων νὰ ἐπέρχεται ἓνα εἶδος φυσικῆς ἀντικαταστάσεως προσώπων στὶς διάφορες ὑπηρεσίες. Ἄλλὰ και ἐκεῖ, ἔτσι ὅπως ζοῦμε τὰ τελευταῖα χρόνια, δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία ἀνάμεσα στοὺς κοινωνικοὺς ἐταίρους. Ἀπαιτεῖται ἐπίμονα ἡ ἐξίσωση ἀνδρῶν και γυναικῶν ὡς πρὸς τὸν χρόνο συνταξιοδοτήσεως. Ἐπιδιώκεται οἱ ἀπασχολούμενοι στὰ βαρέα και ἀνθυγιεινὰ ἐπαγγέλματα νὰ δικαιοῦνται πιὸ πρόωρης ἀποχωρήσεως ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δραστηριότητα. Ἐρωτᾶται, ὁμως: οἱ συνταξιοδοτούμενοι θὰ μποροῦν νὰ ἐργάζονται και μετὰ τὴ συνταξιοδότηση; Και τότε, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ λυθεῖ τὸ θέμα τῆς ἀνεργίας και τῆς ἀπασχόλησης τῶν νέων; Ὅπως βλέπετε, τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἀπλὰ οὔτε ἐπιδέχονται ἀφελεῖς και πρόχειρες λύσεις.

Τὸ ζήτημα εἶναι, οἱ ἄνθρωποι πὸ ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δράση νὰ μὴ παραιτοῦνται και ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ δραστηριότητα. Ἐξαρτᾶται, βέβαια, και ἀπὸ αὐτοὺς και ἀπὸ τὴν κοινωνία ἀλλὰ και ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες, στὶς ὁποῖες γιὰ ἓνα μεγάλο διάστημα διακόνησαν, νὰ διευθετήσουν ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε οἱ ἀποχωροῦντες νὰ μποροῦν νὰ διαθέσουν τὶς ὁποῖες δυνάμεις και ἐμπειρίες τους δημιουργικὰ και μετὰ τὴν κατὰ νόμον ἀποχώρησή τους.

Ἡ εἰκόνα τῆς σκυταλοδρομίας μπορεῖ νὰ εἶναι μία ἐπαγωγὸς ἔννοια γιὰ τὴ λύση αὐτοῦ τοῦ σπουδαίου προβλήματος πὸ δυσκολεῖ τοὺς ἀνθρώπους και τὶς κοινωνίες στὶς ὁποῖες ζοῦμε. Ἀρκεῖ νὰ *συν-ταχθοῦμε* δημιουργικὰ — ὄχι ἀπλῶς νὰ συνταξιοδοτηθοῦμε — και νὰ *ἀπο-τάξουμε* κάθε λογισμό ἀλλότριο και μὴ δημιουργικό. Τότε, ποιὸς ξέρει, τὰ ἀθλήματα μποροῦν νὰ γίνουν και ἄθλοι και νὰ ἐπακολουθήσουν και ἔπαθλα!

ΙΕΡΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΙΣΚΕ)

Σοφοκλέους 4, Ἀθήνα 105 59

Ἡμέρες και ὥρες λειτουργίας: Τρίτη & Πέμπτη 10-12 μ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος ἀνακοινώνονται τὰ κάτωθι:

1. Τὸ Προεδρεῖο τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου μετὰ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του, ἐνημέρωσε δι' ἐπιστολῆς γιὰ τὴν νέα σύνθεσι τοῦ Προεδρείου τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας και Ὁρθοσκευμάτων, τὸν Ὑπουργὸ Ἐργασίας και Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων και τὸν Γενικὸ Γραμματέα Ὁρθοσκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας και Ὁρθοσκευμάτων.

2. Τὴν Πέμπτη 10 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ. εἶχε συνάντησι στὸ Ὑπουργεῖο, μὲ τὸν Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας και Ὁρθοσκευμάτων κ. Πέτρο Εὐθυμίου και τὸν Γενικὸ Γραμματέα Ὁρθοσκευμάτων κ. Ἰωάννη Κονιδάρη, μὲ τοὺς ὁποῖους συζητήθηκαν θέματα πὸ ἀφοροῦν τὸν ἐφημεριακὸ κλῆρο, και ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἐπιθυμία τοῦ κ. Ὑπουργοῦ διὰ τὴν ὑποστήριξι τοῦ αἰτήματος τῆς καταβολῆς και στοὺς ἐφημερίους τοῦ ἐπιδόματος εἰδικῆς παροχῆς.

3. Τὴν Τρίτη 22 Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ., μετὰ τὴν τακτικὴ Συνεδρία τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου, τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο σύσσωμο ἐπισκέφθηκε στὸ γραφεῖο του στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, γιὰ νὰ ὑποβάλει τὰ σέβη του και τὶς εὐχές του, γιὰ τὴν ὀνομαστικὴ του ἐορτή. Ἡ συνάντησι διεξήχθη σὲ κλίμα ἀγάπης και ἐγκαρδιότητος. Ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὴν ἐπίσκεψι αὐτῆ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ Συνδέσμου, και ἔκανε γνωστὴ τὴν ἀγάπη και τὴν μέριμνά του γιὰ τὸν ἐφημεριακὸ κλῆρο. Κατόπιν συζητήθηκαν διάφορα θέματα και μετὰ τῶν ἄλλων ὁ Μακαριώτατος ἐνημέρωσε τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὶς ἐνέργειες στὶς ὁποῖες προέβη πρὸς τοὺς ἀρμοδίους Ὑπουργοὺς, γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τοῦ αἰτήματος περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐπιδόματος εἰδικῆς παροχῆς και στοὺς ἐφημερίους τῆς χώρας. Τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εὐχαρίστησαν τὸν Μακαριώτατο και συνεφώνησαν στὴ συνέχισι μιᾶς ἀγαστῆς συνεργασίας γιὰ τὴν ὑποβοήθησι τοῦ ἔργου τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας και τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Παύλου Ἰωάννου

διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ γι' αὐτὸ διαπιστώνει κανεὶς μιὰ ἀπουσία ἐκκλησιολογικῆς εὐαισθησίας καὶ συνειδήσεως, ἀκόμη καὶ στοὺς συγχρόνους Ὀρθοδόξους, οἱ ὁποῖοι πέρασαν ἀπὸ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα. Τὸ ἀκόμη δυστυχέστερον εἶναι ὅτι αὐτὸ γίνεται σὲ μερικὲς περιπτώσεις συνειδητὰ.

Ἡ Κατήχηση μᾶς μιλάει γιὰ τὸ Χριστὸ ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὸν Χριστὸ τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ τὸν Χριστὸ ὡς ἠθικὸ πρότυπο, τὸν ὁποῖον καλούμεθα νὰ μιμηθοῦμε ἀτομικὰ καὶ ὄχι γιὰ τὸν Χριστὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος μᾶς καλεῖ νὰ ζήσουμε ἐκκλησιαστικὰ καὶ ὄχι θρησκευτικὰ καὶ ἠθικιστικὰ.

Ὅμως, ὁ κατεξοχὴν τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον βιώνεται ἡ πίστη μας εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι καὶ ὑπάρχει ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὸ νὰ εἶναι κάποιος μέλος τῆς Ἐκκλησίας τότε βιώνει σωστὰ τὴν πίστη του ὡς ὀρθόδοξος χριστιανός, γιατί ἡ Ὀρθοδοξία δὲν εἶναι ἰδεολογία εἶναι Ἐκκλησία, εἶναι κοινότητα.

Τὸ σημαντικὸ δὲν εἶναι τὸ τί πιστεύει κανεὶς ὡς ἄτομο, ἀλλὰ τὸ τί πιστεύει κανεὶς ὡς μέλος μιᾶς κοινότητας, ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Ὀρθόδοξος δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ πιστεύει ὀρθὰ ὡς ἄτομο, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ εἶναι μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ζεῖ στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ λέξη Ἐκκλησία εἶναι σήμερα στὰ χεῖλη πολλῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τὴν χρησιμοποιοῦμε πολλές φορές ἀκυρώνει τὴν πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν π.χ. λέμε «νέοι καὶ Ἐκκλησία» ὅσες προφάσεις κι ἂν χρησιμοποιήσουμε γιὰ νὰ δικαιολογήσουμε αὐτὴ τὴν παράθεση δὲν κάνουμε τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ προβάλλουμε τὴν Ἐκκλησία ὡς ἰδεολογία, τῆς ὁποίας προσπαθοῦμε νὰ τονίσουμε τὴν ὑπεροχὴ ἔναντι ἄλλων. Ὅταν λέμε ὁ νέος ζητᾶ, ἡ Ἐκκλησία

Τὸ ξεκίνημα τῆς νέας Κατηχητικῆς περιόδου τὸ ἀντιμετωπίζω μὲ πολὺ προβληματισμὸ καὶ σκεπτικισμὸ, καθὼς συνειδητοποιῶ μερικὲς παθογένειες, οἱ ὁποῖες ἔχουν συγκεκριμένες αἰτίες καὶ ἀφορμὲς καὶ τίς ὁποῖες ὅμως δὲν θέλουμε νὰ τίξουμε.

Τὸ πρῶτο καὶ μεγάλο ἐρώτημα εἶναι τὸ πόσο ὀρθόδοξη εἶναι ἡ Κατήχησή μας ἢ πόσο ἀσήμαντα μπορεῖ νὰ θεωροῦνται τὰ πολὺ σημαντικὰ.

Ὅλοι μας ἔχουμε ἀκούσει φράσεις, ὅπως «ἐγὼ μπορεῖ νὰ μὴν πολυπηγαίνω στὴν Ἐκκλησία ἀλλὰ εἶμαι καλὸς χριστιανός», ἢ ἀκόμη τὴν διατύπωση «ἐγὼ πιστεύω στὸ Χριστὸ ἀλλὰ δὲν παραδέχομαι τὴν Ἐκκλησία». Τὸ ἐρώτημα ποὺ ἀνακύπτει εἶναι, ἂν αὐτὲς οἱ διατυπώσεις ἀλλὰ καὶ οἱ «πίστεις» ὀφείλονται σὲ λαθεμένη κατανόηση τῶν ἀνθρώπων ἢ σὲ λαθεμένη διδασχὴ τῶν ποιμένων. Ἡ δική μου πεποίθηση πλέον μὲ κάνει νὰ πιστεύω τὸ δεύτερο.

Ἡ κατήχηση εἶναι μιὰ βασικὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας. Πόσο ὅμως ἡ Κατήχηση ὀμλεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησία;

Ὁ λόγος περὶ Ἐκκλησίας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πρωταρχικὸ θέμα στὴ διδασκαλία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ εἰδικότερα τῆς Ἐκκλησίας. Δυστυχῶς ὅμως τὸ θέμα αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ μέρος τῆς κατηχητικῆς

προσφέρει, δηλώνουμε την ίδια αντίληψη όσο κι αν προσπαθούμε να πείσουμε ότι ή «πραμάτεια» της Εκκλησίας είναι ή καλύτερη. Όταν θέτουμε ακόμη και τὸ ἐρώτημα, αν διαφημίζεται ή πίστη, σίγουρα δέν μπορούμε να μιλάμε για ὀρθόδοξη Κατήχηση. Μέσα σέ μιὰ τέτοια αντίληψη ὁ Χριστός δέν εἶναι ὁ Χριστός τῆς Εκκλησίας, ἀλλά ὁ Χριστός πού εἶναι ὁ ἀρχηγός μας και ἐμεῖς οἱ στρατιῶτες μιᾶς στρατευμένης ἰδεολογίας, ή ὅποια ὅμως δέν εἶναι Ἐκκλησία.

Ὅταν μιλάμε για Ἐκκλησία ἔχουμε ξεκαθαρίσει τί ἐννοοῦμε; Τί σημαίνει να ὀδηγήσουμε κάποιον στην Ἐκκλησία; Να τὸν ὀδηγήσουμε στην παραδοχή τῶν ὄσων λέγει τὸ σύμβολο τῆς πίστεως, ὅτι ὁ Θεός εἶναι Τριαδικός, ὅτι ὁ Χριστός ἔχει δύο φύσεις ἢ ὅτι ἄλλο λέγει ή δογματική μας; Να ὀδηγήσουμε κάποιον στην Ἐκκλησία σημαίνει να τὸν ὀδηγήσουμε σέ μιὰ συγκεκριμένη ἐκκλησιαστική κοινότητα, σέ μιὰ Ἐνορία. Ὅπως δέν υπάρχουν ἱερεῖς ἀπολελυμένοι, δηλαδή ἱερεῖς πού να μὴν εἶναι συνδεδεμένοι μέ μιὰ Ἐνορία, ἔτσι δέν υπάρχουν και χριστιανοὶ ἀπολελυμένοι, δηλαδή πού δέν ἀνήκουν σέ μιὰ συγκεκριμένη ἐκκλησιαστική κοινότητα, σέ μιὰ Ἐνορία. Τὸ να μιᾶς Ὀρθοδόξως για τὴν Ἐκκλησία σημαίνει τὸ να μιᾶς για τὴν ζωή μιᾶς Ἐνορίας.

Σήμερα στη Κατήχηση ὁ λόγος για τὴν Ἐνορία εἶναι λειψός ἔως ἀνύπαρκτος και σέ πολλές περιπτώσεις ἀποσιωπᾶται συστηματικά ἀπὸ ὄλους ἐκείνους πού κέντρο ἀναφορᾶς δέν ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη ἐνορία - Ἐκκλησία, ἀλλά ἀυτονομημένα ἀνθρώπινα σχήματα πού ὁ λόγος περί Ἐνορίας δέν εὔνοει τὴν ὑπαρξή τους. Ρώτησα κάποτε ἕνα νέο ἀνθρωπο: «τί λέτε στις κατηχητικές συναντήσεις πού κάνετε για τὴν Ἐνορία;» και μοῦ ἀπάντησε ἀφοπλιστικά: «δέν μιλάμε για τὴν Ἐνορία», δηλαδή δέν μιᾶνε για τὴν Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ, γιατί ή Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ εἶναι μόνον ή Ἐνορία, γιατί μόνον τὸ θυσιαστήριο τῆς Ἐνορίας εἶναι τὸ ἀθηντικό θυσιαστήριο, τὸ κέντρο τῆς ἐνότητος τῶν μελῶν τῆς ἐνορίας-Ἐκκλησίας. Μιὰ τέτοια Κατήχηση ὅμως δέν μπορεί να εἶναι ὀρθόδοξη Κατήχηση και δυστυχῶς διαπιστώνει κανεῖς τὴν ἔλλειψη

μετάνοιας και τὴν ἐμμογή στην πλάνη.

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρό ταξίδευα πρὸς τὴν Βόρεια Ἑλλάδα και πιὸ συγκεκριμένα πρὸς τὴν Θράκη. Ἀναζητώντας συντροφιά στο μακρυνὸ ταξίδι ἔψαξα λίγο στα ἐρτζιανά και ἔπεσα σέ ἕνα ἐκκλησιαστικὸ σταθμό. Κάποια στιγμή ἔβαλαν τὴν παράκληση ἀπὸ κασέτα. Ἐχω πάντα ἕνα ἐντονο λογισμό, ὅταν ἀκούω ἀκολουθίες μαγνητοφωνημένες. Ἡ παράκληση εἶναι προσευχή. Δέν μπορεί να ὑπάρχει προσευχή σέ κουσέρβα. Μπορῶ να συμβιβασθῶ μέ τὰ λόγια τοῦ παρακλητικοῦ κανόνα, ἀλλά ἐδῶ ἄκουσα ἀπὸ τὴν ἀρχή «*Εὐλογητός ὁ Θεός...*» πού σήμαινε πλέον ἐκκλησιαστική λειτουργία. Σέ λίγο ἤλθε ή ὥρα τῆς αἰτήσεως, ὅποτε ἀκούω τὴν ἐξῆς παράξενη —μόνον;— ἐκφώνηση: «*Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν*» και τίποτα ἄλλο. Καμία ἀναφορά ὀνόματος Ἀρχιερέως. Ἀμέσως ὅμως μετὰ στην αἴτηση «*ὑπὲρ ἐλέους...*» ὀνομαστική ἀναφορά τῶν μελῶν μιᾶς συγκεκριμένης θρησκευτικῆς ἀδελφότητος.

Ὁ Ἐπίσκοπος πλέον δέν εἶναι τὸ κέντρο τῆς ἐνότητος μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας. Σημεῖον ἀναφορᾶς και κέντρο ἐνότητος οὔτε και μιὰ ἐνορία. Ἐνα ἀυτονομημένο ἀνθρώπινο σχῆμα πού μπορεί να λειτουργεῖ χωρίς τὸν Ἐπίσκοπο. Κατὰ τὰ ἄλλα μιλάμε για ὀρθόδοξη διδαχή. Πρόκειται για πλήρη ἀλλοίωση τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας: Τί να πρωτοθαυμάσει κανεῖς; Τὸν παραμερισμὸ τοῦ Ἐπισκόπου, τὸ σφετερισμὸ τῆς θέσεως του ὡς κέντρο ἐνότητος για τὴν κάθε τοπική Ἐκκλησία ή τὴν κατασκευη προσευχῆς-κουσέρβας; Κατὰ τὰ ἄλλα μᾶς μάρανε ὁ Πάπας, ὅταν ἐκεῖνος μὲν ἤρθε και ἔφυγε ἀλλά τὸ δικὸ μας παπικὸ φρόνημα παραμένει ἀκέραιο.

Πόσο λοιπὸν Ὀρθόδοξη Κατήχηση εἶναι μιὰ Κατήχηση πού δέν μιλάει για τὴν Ἐνορία, δηλαδή για τὴν Ἐκκλησία, μιὰ κατήχηση πού σέ αὐτὴ τὴν περίπτωση μετατρέπεται σέ ἰδεολογία, πού μετατρέπει τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σέ ἰδεολογική Ὀρθοδοξία, πού χρησιμοποιεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἐνότητος, τὴν Θεία Εὐχαριστία, ὡς μυστήριον διασπάσεως και ἀποσπάσεως τῶν μελῶν ἀπὸ τις κατὰ τόπους ἐνορίες; Και ὅλα αὐτὰ πρὸς δόξαν Θεοῦ;

Προτεσταντικές αντιφάσεις στο θέμα του νηπιοβαπτισμού

Πρεσβ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου (Μ.Θ)

Τόν εικοστό αιώνα, ό νηπιοβαπτισμός τόσο ως πρὸς τὶς θεολογικὲς του προϋποθέσεις ὅσο καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὴ πράξη, ἀπασχόλησε τὴν προτεσταντικὴ θεολογία κατὰ τρόπο ἔντονο. Στὴν ἐν λόγῳ συζήτηση, συμμετεῖχαν ἐπιφανεῖς ἐκπρόσωποι τῆς προτεσταντικῆς θεολογικῆς διανοήσεως, διαφόρων θεολογικῶν τάσεων καὶ εἰδικότητων, ὅπως π.χ. οἱ Κ. Barth, Ο. Cullmann, J. Jeremias, Κ. Aland, Ε. Stauffer, κ.ά.¹

Σκοπὸς ὅμως τοῦ παρόντος ἄρθρου δὲν εἶναι νὰ παρουσιάσει τὶς προτεσταντικὲς ἀκαδημαϊκὲς τοποθετήσεις καὶ ἀντιθέσεις τῆς ἐτερόδοξης θεολογίας, ἀλλὰ τὶς θέσεις τῶν ἐλλήνων προτεσταντῶν σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τοῦ νηπιοβαπτισμού καὶ νὰ τὶς συγκρίνει μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν δημιουργῶν καὶ ἡγετῶν τῆς μεταρρυθμίσεως, τῶν Μ. Λούθηρου, Ἰ. Καλβίνου, Οὐ. Σβίγγλιου.

Ἡ σύγκριση εἶναι ἐπιβεβλημένη, ἂν σκεφθοῦμε ὅτι οἱ Ἕλληνες προτεστάντες σήμερα ἀνήκουν στοὺς πνευματικούς ἐπιγόνους τῶν δημιουργῶν τοῦ προτεσταντισμοῦ, καθὼς ἢ ἀπαρχὴ τῶν πρώτων προτεσταντικῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων, ἱστορικὰ σχετίζεται μὲ τὴν ἔντονη προσηλυτιστικὴ δραστηριότητα τῶν προτεσταντῶν μισσιοναρίων, θεωρώντας ταυ-

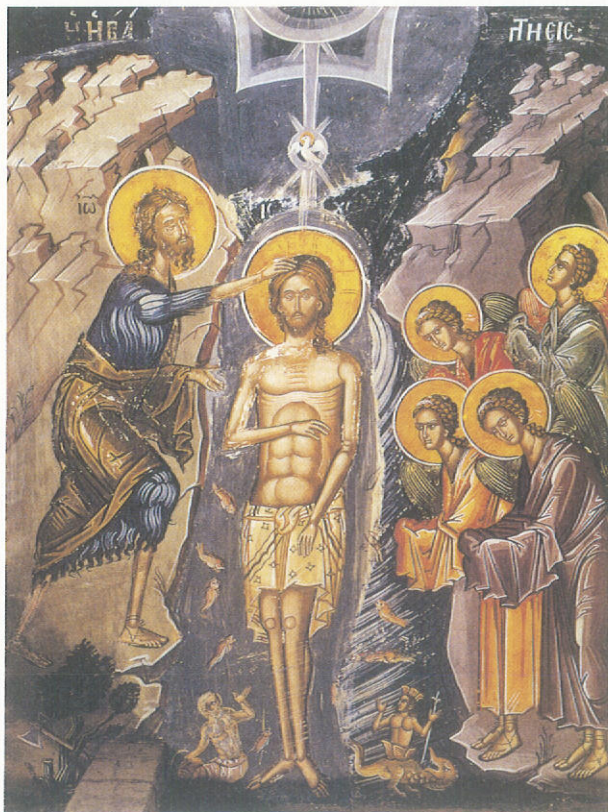
τοχρόνως τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὡς πρὸς τὴν πίστη τοὺς ἐντεταγμένους στὸν εὐρύτερο προτεσταντικὸ χῶρο.

Ἡ σύγκριση τῶν ἀντιλήψεων τῶν ἐλλήνων προτεσταντῶν μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῶν δημιουργῶν τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἢ ἐπισήμανση τῶν ἀντιφάσεων μεταξὺ τοὺς, εἶναι ἐπιπλέον ἐπιβεβλημένη, καθὼς σύμφωνα μὲ τοὺς ἀνεδαφικούς καὶ ἀνιστόρητους ἰσχυρισμούς τοὺς «εἶναι σέ

ὄλους πολὺ γνωστὸ ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει ποικιλότροπα νοθεύσει καὶ ἀλλοιώσει τὴν διδασκαλία της, γι' αὐτὸ τὸν λόγο εἶναι π ο ο λ λ α π λ ὠ σ ΑΙΡΕΤΙΚΗ. (...) Ἄν ὑπάρχει μία Ἐκκλησία ποὺ βρίσκεται μέσα σέ τρομερὴ αἵρεση, αὐτὴ εἶναι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία»². Ἡ σύγκριση θὰ δείξει ποῖος ἀλλοίωσε τί.

Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ τοὺς Ἕλληνες προτεστάντες ὁ νηπιοβαπτισμός ἀπορρίπτεται ὡς ἀντιγραφικὴ διδασκαλία, ὡς ἀνθρώπινη ἐπινώση. Ἀναφέρουν χαρακτηριστικὰ «εἶναι ξεκάθαρο ὅτι τὸ

βάπτισμα τῶν παιδιῶν εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὴν διδασκαλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δὲν ὑπάρχει καμία ἐντολή, οὔτε παράδειγμα, οὔτε καὶ καμία ἀπολύτως νύξη, ὅτι ἐβαπτίσθη νηπιο ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἢ τῶν μαθητῶν του»³. Καὶ

Ἡ Βάπτισμα τοῦ Κυρίου

ἄλλοῦ, ἐκπρόσωπος ἄλλης ὁμολογίας ἀναφέρει «Τὸ νηπιοβάπτισμα δὲν εἶναι κάτι πού τὸ δίδαξε ὁ Χριστός. Τὸ νηπιοβάπτισμα δὲν περιλαμβάνεται στὴν ἀποστολικὴ διδασκαλία. Εἶναι ἀνθρώπινη διδασκαλία χωρὶς κανένα βιβλικὸ διδασκαλικὸ ὑπόβαθρο»⁴.

Ταυτοχρόνως, στὴν ἀπέλπιδα προσπάθειά τους νὰ παρουσιάσουν ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, περιφρονώντας τὶς μαρτυρίες τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων⁵, τὶς ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες τῶν κατακομβῶν⁶, καὶ σὲ προφανῆ ἀντίθεση μὲ ἐπιφανεῖς προτεστάντες καινοδιαθηκολόγους (π.χ. Cullmann, Jeremias, Dellling, Schweitzer, Ferd)⁷ πού δέχονται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ πρώτου αἰῶνος, ἰσχυρίζονται ὅτι «ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρχισε δειλὰ-δειλὰ τὸν 3 μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἐπεκράτησε σχετικὰ κατὰ τὸν 6 μ.Χ. αἰῶνα»⁸. Ἡ ἀπόρριψη τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἔλληνες προτεστάντες δὲν εἶναι πρόσφατο φαινόμενο. Μαρτυρεῖται ἤδη ἀπὸ τὸν 19ο αἰ., ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή δηλαδὴ τῆς παρουσίας προτεσταντικῶν κοινοτήτων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο⁹.

Μὲ ποιό ὅμως κριτήριό οἱ ἔλληνες προτεστάντες ἀπορρίπτουν τὸν νηπιοβαπτισμό; Σύμφωνα μὲ τοὺς ἰσχυρισμούς τους, μοναδικὸ κριτήριό εἶναι ἡ Ἁγ. Γραφή. Πιστεύουν ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς στερεῖται ἀγιογραφικῆς θεμελίωσης. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκριβῶς ἀντιφάσκουν μὲ τοὺς θεμελιωτὲς τοῦ προτεσταντισμοῦ. Ξεκινώντας ἀκριβῶς οἱ ἡγέτες τῆς μεταρρυθμίσεως ἀπὸ τὸ θεμελιῶδες ἀξίωμα τους *Sola scriptura*, ὄχι μόνον ἀποδέχονται τὸν νηπιοβαπτισμό, ἀλλὰ θὰ σταθοῦν καὶ μὲ ἰδιαίτερη ἀυστηρότητα ἀπέναντι στοὺς ἀναβαπτιστές, ὄχι μόνον γιὰ τὶς κοινωνικὲς τους ἀντιλήψεις, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀπέρριπταν τὸν νηπιοβαπτισμό¹⁰.

Μάλιστα, ὁ προτεστάντης ἱστορικοδογματικὸς K. Hagenbach ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τὰ τρία στοιχεῖα στὰ ὁποῖα συνέπιπτε ἡ περὶ τοῦ βαπτίσματος διδασκαλία τῶν προτεσταντῶν μετὰ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν, τὸ τρίτο ἦταν ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ¹¹, ἀναγκαιότητα τὴν ὁποία πρόβαλλαν ἀπὸ κοινῶν κατὰ τῶν ἀναβαπτιστῶν.

Τί ὅμως φρονοῦσαν γιὰ τὸν νηπιοβαπτισμό οἱ θεμελιωτὲς τοῦ προτεσταντισμοῦ, καὶ μάλιστα μὲ μοναδικὸ κριτήριό τὴν Ἁγ. Γραφή; Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν **Μ. Λούθηρο**, θὰ ἀναφερθοῦμε ἐνδεικτικὰ σὲ δύο ἔργα του, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἀνήκουν στὰ συμβολικὰ κείμενα τοῦ Λουθηρανισμοῦ, στὰ *Σμαλκαδικὰ Ἄρθρα* (Pars III, 5)¹², καὶ στὴ *Μεγάλῃ κατῆχησή* του (Pars IV)¹³. Ἡ θέση του εἶναι σαφέστατη, ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς καὶ ἀρεστὸς στὸ Θεὸ εἶναι, καὶ ἀναγκαῖος, καὶ σύμφωνος μὲ τὴν Ἁγ. Γραφή¹⁴.

Ὁ **Ι. Καλβῖνος** θὰ κινηθεῖ στὰ ἴδια πλαίσια μὲ τὸν Λούθηρο, καὶ ἐπιπλέον στὸ κλασικὸ δογματικὸ ἔργο του *Institutio Christianae Religionis* IV, 16, 1-32¹⁵, θὰ ἀναιρέσει ἓνα πρὸς ἓνα τὰ λογικὰ καὶ ἀγιογραφικὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀναβαπτιστῶν. Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι μελετώντας κάποιος τὴν ἀναιρετικὴ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Καλβῖνου, θὰ διαπιστώσει, ὅτι στὴν ἐπιχειρηματολογία τῶν Ἑλλήνων προτεσταντῶν κατὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, ἐπαναλαμβάνονται ἀκριβῶς τὰ ἴδια εὐλογοφανῆ ἐπιχειρήματα τῶν ἀναβαπτιστῶν. Ὁ Καλβῖνος, μάλιστα, θεωροῦσε τὴν προάσπιση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ὡς στοιχεῖο τῆς καθαρότητος τῆς χριστιανικῆς πίστεως¹⁶ ἀπὸ τὶς παραχαράξεις τῶν ἀναβαπτιστῶν.

Στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὸν Καλβῖνο, στὸ θέμα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, θὰ κινηθεῖ καὶ ὁ **Οὐρlich Ζβίγγλιος**, ἐκφράζοντας τὶς ἀπόψεις του κατεξοχῆν στὸ ἔργο του *Vom Taufe, vom widertaufe und vom kindertaufe* τὸ ἔτος 1525¹⁷. Ὁ ἴδιος ὁ Ζβίγγλιος, εἶχε προσπαθήσει, σὲ τρεῖς δημόσιες συζητήσεις, μετὰ τὸ Ἰανουαρίου καὶ Νοεμβρίου τοῦ 1525, νὰ μεταπέσει ἡγετικὰ στελέχη τῶν ἀναβαπτιστῶν, χωρὶς ὅμως ἀποτέλεσμα.

Ἐχοντας λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τὶς θέσεις τῶν θεμελιωτῶν τοῦ προτεσταντισμοῦ, καὶ συγκρίνοντάς τες μὲ τὶς θέσεις τῶν ἑλλήνων προτεσταντῶν, εὐρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ μεγάλη ἀντίφαση, νὰ ἐπικαλοῦνται ἀμφότεροι μόνον τὴν Ἁγ. Γραφή καὶ νὰ ἀντιφάσκουν μετὰ τὸν τί λέει ἡ Ἁγ. Γραφή γιὰ τὸ ἴδιο θέμα. Ἡ ἀντίφαση αὐτὴ

γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, αν σκεφθοῦμε ὅτι, μὲ βάση τὰ κριτήρια τῶν Ἑλλήνων προτεσταντῶν πού θεωροῦν τὸν νηπιοβαπτισμό ἀντίθετο στοῦ θέλημα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνθρώπινη ἐπινόηση, τότε, οἱ δημιουργοὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ καὶ πνευματικοὶ τους προπάτορες, δίδασκαν καὶ ὑπερασπίζονταν ὡς θεῖο θέλημα ἀνθρώπινες ἐπινοήσεις καὶ ἀντιγραφικὲς ἀπόψεις.

Γιὰ τὸν ὀρθόδοξο χριστιανὸ οἱ προτεσταντικὲς ἀντιφάσεις καὶ στοῦ ζήτημα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, εἶναι δηλωτικὲς τῆς μόνιμης, δυσπερίγραπτης τραγωδίας τοῦ προτεσταντισμοῦ, ὅπου ἡ αὐθαιρεσία, ὁ ὑποκειμενισμός, μαζί μὲ ψυχολογικὲς ψευδαισθήσεις ἀτομικῆς ἐπάρκειας καὶ φωτισμοῦ, καθιστᾷ τὸν κάθε προτεστάντη —ὑποτίθεται— δόκιμο καὶ σωστὸ ἑρμηνευτὴ τοῦ ἱεροῦ κειμένου.

Ὁλοκληρώνοντας, πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε καὶ τὸ ἔλλειμα ἀληθείας πού ἔχει ὁ προτεσταντικὸς ἰσχυρισμός, ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμός στερεῖται ἐρείσματος στὴν Ἁγ. Γραφή. Παραγνωρίζουν ὅτι ὁ Θεάνθρωπος δὲν ἔθετε προϋποθέσεις ἡλικίας λέγοντας «Ἐὰν μή τις γεννηθῆ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. 3, 5)¹⁸. Παραγνωρίζουν ὅτι τὸ βάπτισμα ἀντικατέστησε τὴν ὀκταήμερο περιτομὴ (Κολ. 2, 10) πού γινόταν στὰ βρέφη, καὶ ἦταν τύπος τοῦ βαπτίσματος. Ὑποτιμοῦν τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὰ παιδιὰ (Ματθ. 19, 13-15) καὶ ἐπιπλέον μὲ ἑρμηνευτικὲς ἀλχημείες ἀγωνίζονται νὰ πείσουν ὅτι οἱ οἰκογένειες πού βάπτιζαν οἱ ἀπόστολοι (Πράξ. 16, 14-15, Ἀ' Κορ. 1, 16) δὲν εἶχαν παιδιὰ. Ἐπιπλέον, δὲν προσάγουν καμία ἀπόδειξη, ὅτι οἱ τρεῖς χιλιάδες χριστιανοὶ πού ἐβαπτίστηκαν μετὰ τὴν ὁμιλία τοῦ Πέτρου (Πράξ. 2, 41) ἄφησαν τὰ παιδιὰ τους ἀβάπτιστα¹⁹. Ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ ὁ Ἁγ. Νεκτᾶριος «οὐδαμοῦ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς φαίνεται ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε τὸν ἀποκλεισμόν τῶν νηπίων ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, ἢ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς αὐτῶν πορείας, βαπτίζοντες τοὺς προσερχομένους εἰς πίστιν ἔθνικούς, κατέλιπον ἀβάπτιστα τὰ ἑαυτῶν νήπια»²⁰.

Σημειώσεις

1. K. BARTH, *Die kirchliche Lehre von der Taufe*, Zürich 1947³. O. CULLMANN, *Die Tauflehre des NT. Erwachsene und Kindertaufe*, Zürich 1948. J. JEREMIAS, *Die Kindertaufe in den ersten vier Jahrhunderten*, Göttingen 1958³. K. ALAND, *Die Säuglingstaufe im NT und in der alten Kirche. Eine Antwort auf J. Jeremias*, München 1961. E. STAUFFER, *Zur Kindertaufe in der Urkirche*, Deutsches Pfarrblatt 49 (1949), 152-154.

2. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, Ἄρ. φ. 9, Ἀύγ.-Ὀκτ. 1996, σελ. 14. ΓΕΡΑΣ. ΖΕΡΒΟΠΟΥΛΟΥ, *Γραφές καὶ Παραδόσεις*, Ἐλεύθερες Ἐκδόσεις, Ἀθήνα χ.χ.², σελ. 76, 78.

3. Γ. ΚΑΡΒΟΥΝΑΚΗΣ, *Τὸ Βάπτισμα κατὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ*, περ. ΣΑΛΠΙΣΜΑ (ἐκδ. Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βίβλου), Ἰούλ.-Δεκ. 1992, τεῦχος 3, σελ. 126.

4. ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΝΑΤΙΟΥ, *Ἡ μεγαλύτερη αἵρεση στὴν Ἑλλάδα*, Ἀθήνα 2001, σελ. 11.

5. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. 3, ἐκδ. ΣΩΤΗΡ, Ἀθήνα 1979², σελ. 111-114.

6. WOL. METZGER, *Die Taufe im missionarischen Anfang und in der Gemeindesituation*, Stuttgart 1961, σελ. 46.

7. CHRISTOPH HINZ, *Taufeverantwortung in der DDR-Diasporagemeinde*, στοῦ Lutherische Monatshefte, Heft 4, April 1969, σελ. 167-168.

8. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΘΕΟΧΑΡΗ, *Βιβλικὴ Θεματολογία*, Ρόδος 1976, σελ. 26.

9. ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ ΔΟΥΛΗΓΕΡΗ, *Ὁ αἰρετικὸς Καλαποθάκης ἢ ἔλεγχος τῶν ψευδευαγγελικῶν*, Ἐν Ἀθήναις 1892, σελ. 192-195.

10. Βλ. R. STUPPERICH, *Schriften von evangelischer Seite gegen die Täufer*, Münster 1983. E. MÜHLENBERG, *Epochen der Kirchengeschichte*, Heidelberg-Wiesbaden 1991², σελ. 230-235.

11. K. HAGENBACH, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, Leipzig 1867⁵, ΣΕΛ. 650.

12. *Bekennnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*, Gütersloh 1986³, σελ. 486.

13. *Bekennnisschriften...*, ὅπ.π., σελ. 736-739. Πρβλ. E. HIRSCH, *Hilfsbuch zum Studium der Dogmatik*, Berlin 1964⁴, σελ. 224.

14. Βλ. καὶ KLAUS SCHACHT, *Die Taufe*, στοῦ Amt und Gemeinde, 38(1987), März/Apr 1987, σελ. 30.

15. J. CALVIN, *Institutio Christianae Religionis*, (übersetzt und bearbeitet von OTTO WEBER), Neukirchener 1997⁶, σελ. 913-939.

16. *Institutio* IV, 16, 1, ὅπ.π., σελ. 913.

17. ZWINGLIH, *Opera*, (hrsg v.M.Schuler-J.Schulthess), Band II, 230-300.

18. ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑ, *Μελέται περὶ τῶν θεῶν μυστηρίων*, Ἀθήνα 1990, σελ. 27.

19. ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑ, ὅπ.π., σελ. 28.

20. Ὁπ.π., σελ. 29.

Περιγραφή ενός ιστορικού έμπειρικού «υποδείγματος»

*«Μάταιοι οί την πᾶσαν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀθετοῦντες καὶ τὴν τῆς σαρκὸς σωτηρίαν ἀρνούμενοι καὶ τὴν παλιγγενεσίαν αὐτῆς ἀτιμάζοντες...»
(Εἰρηναῖος)*

Τοῦ Ἀριστομένου Κ. Ματσάγγα

Ο Γνωστικισμὸς ἦταν ἓνα εὐρὺ πνευματικὸ, θρησκευτικοφιλοσοφικὸ ρεύμα, ποὺ ἀπείλησε σοβαρὰ τὴν Ἐκκλησία κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, μὲ ἔντονεσ συγκρητιστικὲσ τάσεισ ἀπὸ στοιχεῖα ἑλληνικὰ, βαβυλωνιακὰ, αἰγυπτιακὰ, ἱρανικὰ, ἰουδαϊκὰ (τοῦ αἵρετικοῦ Ἰουδαϊσμοῦ) καὶ χριστιανικὰ. Οἱ ἐκφραστὲσ αὐτοῦ τοῦ ρεύματος, μὲ τὴ διδασκαλία τουσ γιὰ τὸ Θεό, τὸν κόσμο, τὸν ἄνθρωπο ἀνέτρεπαν ὅλο τὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα τῆσ Ἐκκλησίας καὶ τὸ μυστήριο τῆσ θείασ Οἰκονομίας, γιὰτί:

- Δίδασκαν ἓνα Θεὸ ἀπόλυτα «ξένο» καὶ «ἄσχετο» πρὸσ τὴν ἱστορία καὶ τὸν κόσμο, (ἀντιϊστορικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ Θεό).

- Διέκριναν δξύτατα τὸν «Ἀγαθὸ Θεό» ἀπὸ τὸν «Δημιουργὸ Θεό».

- Ὑποτιμοῦσαν βαθύτατα τὸν ἄνθρωπο, τὴν ὕλη καὶ τὸν κόσμο.

- Χαρακτηρίζονταν ἀπὸ ἓναν ἔντονο ἀντιϊουδαϊσμό.

- Ἀμφισβητοῦσαν τὸν Χριστὸ τῆσ ἱστορίας ὡσ τὸν σαρκῶθέντα Θεὸ Λόγο.

- Κήρυτταν ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ καὶ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καρπὸσ κάποιασ σχέσεισ μὲ μιὰ μυστικὴ «γνώση», ποὺ ὁ Χριστὸσ ἐμπιστεύτηκε σ' ἓναν ἀπὸ τουσ Ἀποστόλουσ, καὶ ἡ ὁποία γίνεται κτῆμα ἀπὸ τουσ «πνευματικούσ» ἀνθρώπουσ τῆσ Ἐκκλησίας.

Στὴν πνευματικὴ ἀναμέτρηση ποὺ ἀκολούθησε (σ' αὐτὴ διακρίθηκαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖσ καὶ πατέρεσ τοῦ Β' αἰῶνα, ὅπωσ ὁ Ἰππόλυτοσ, ὁ Τερτυλλιανόσ, ὁ Κλήμησ ὁ Ἀλεξανδρεὺσ, ὁ Ὄριγένησ, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ ἅγ. Εἰρηναῖοσ), ἡ Ἐκκλησία ἀντιπαρέτασε τισ ἐξῆσ μέγιστεσ ἀλήθειεσ:

- Ὅτι ὁ Θεὸσ τῆσ Βίβλου καὶ τῆσ Ἐκκλη-

σίας δὲν εἶναι «ἄσχετοσ» καὶ «ξένοσ» πρὸσ τὸν κόσμο, ἓνα Ἀπόλυτο Ὄν, «ἄφιλο» καὶ «ἀκωνόνητο», ἀλλ' Αὐτόσ ποὺ ἀποκαλύπτεται «ἐν χρόνω» ὡσ Πατήρ, Υἱὸσ καὶ Ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμο.

- Ὅτι δὲν ὑπάρχει διάκριση ἀνάμεσα στὸν Ἀγαθὸ καὶ Δημιουργὸ Θεό, ἀνάμεσα στὸ Θεὸ τῆσ Παλαιᾶσ καὶ στὸ Θεὸ τῆσ Κ.Δ. Ὁ Ἐνασ καὶ αὐτόσ Θεὸσ δημιούργησε τὸν κόσμο, ὄχι μὲ κάποιεσ μεσάζουσεσ θεότητεσ, ἀλλὰ μὲ τὰ «δύὸ Του χέρια», τὸν Λόγο καὶ τὸ Πνεῦμα (ἅγ. Εἰρηναῖοσ).

- Ὅτι ὁ κόσμοσ καὶ ἡ ὕλη δὲν εἶναι εὐτελεῆ δημιουργήματα ἐνὸσ κατώτερου Θεοῦ, ποὺ μιὰ μέρα θὰ καταστραφοῦν, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἔργα τῆσ ἀγάπησ καὶ τῆσ ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ. Κι ἓνασ τέτοιοσ κόσμοσ ἀγιάζεται μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ θὰ μετᾶσχει στὴν μεταμόρφωση τῶν πάντων κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἐσχάτων. Ἡ πτώση τοῦ κόσμου καὶ τὸ κακὸ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν ὕλη, ἀλλὰ εἶναι καρπὸσ τῆσ ἐλευθερίας τῶν πρώτων ἀνθρώπων.

- Ὅτι ὁ ἄνθρωποσ δὲν ἀποτελεῖ κάποιο κρίκο στὴν ὄλη καταστροφικὴ πορεία τῆσ δημιουργίας, ἀλλὰ τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Θεοῦ, ποὺ συγκεφαλαιώνει τὴν ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ πραγματικότητα καὶ καλεῖται νὰ κάνει, μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, τὴ δικὴ του ἀνοδικὴ πορεία πρὸσ τὴν τελείωση.

- Ὅτι ὁ Χριστόσ, ὁ μονογενὴσ Υἱὸσ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγοσ, εἰσέρχεται στὸν κόσμο καὶ στὴν ἱστορία ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ – ὡσ ἀληθινὸσ ἄνθρωποσ καὶ ἀληθινὸσ Θεὸσ. Καὶ τὸ κάνει αὐτό, ὄχι γιὰ νὰ προσφέρει κάποια ἰδιάζουσα «γνώση», ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐνώσει στὸ πρόσωπό Του ὄλη τὴν κτίση – τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Γιὰ ν' «ἀνακεφαλαιώσει» ὄλη τὴν ἀνθρωπότητα στὸ Σῶμα τῆσ Ἐκκλησίας καὶ νὰ σώσει ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο ὡσ ψυχοσω-

ματική ένότητα. Πρόκειται ουσιαστικά για μια νέα γέννηση, για μια νέα δημιουργία, όπου ο Υιός του Θεού γίνεται «υιός του ανθρώπου», για να οδηγήσει τη νέα ανθρωπότητα της Έκκλησίας εκεί που ο πρώτος Άδამ δεν μπόρεσε να φτάσει — στην άθανασια.

• Ότι έγγυητής και αυθεντικός έκφραστής της αλήθειας δεν είναι κάποια «αριστοκρατική» τάξη ή ομάδα, αλλά ή μία και καθολική Έκκλησία, ως αποστολική παράδοση και διαδοχή, ως πίστη και ζωή. Άπ' αυτή την άποψη ή αληθινή θεογνωσία και σωτηρία δεν είναι κάποια κρυφή διδασκαλία για έκλεκτους. Γιατί ο Ίησους δεν άποκάλυψε τον Έαυτό Του σ' έναν Άπόστολο, αλλά

στους Δώδεκα και στη σύνολη κοινότητα της Έκκλησίας. Ούτε είναι καρπός νοησιарχίας, αλλά μετοχή του όλου άνθρώπου στη ζωή του Θεού, όπως αυτή ή ζωή αναβλύζει μέσα από τα μυστήρια της

Έκκλησίας και την προσωπική σχέση με τον Τριαδικό Θεό. Άναφέρει χαρακτηριστικά ο Άγιος Είρηναίος¹:

«Ματαιοπονοῦν δέ από κάθε άποψη όσοι λένε ότι το σώμα του ανθρώπου δεν είναι δεκτικό άφθαρσίας, άμφισβητώντας (κατ' αυτό τον τρόπο) το όλο μυστήριο της θείας Οικονομίας, άρνούμενοι την σωτηρία του σώματος και προσβάλλοντας την μεταμόρφωση αυτού (του σώματος, όταν θα φανερωθεί ο καινούργιος κόσμος του Θεού). Εάν όμως δέ σώζεται αυτό (το σώμα), άρα ούτε ο Κύριος με το αίμα Του μᾶς ελύτρωσε, ούτε το ποτήριο της Εύχαριστίας είναι κοινωνία του αίματός Του... Όμως, επειδή είμαστε μέλη αυτού (του Κυρίου) και με την κτίση (με τα υλικά πράγματα της κτίσεως) τρεφόμαστε, τα δέ υλικά πρά-

γματα Αυτός μᾶς τᾶ προσφέρει ... το κρασί που υπάρχει στο ποτήριο της Εύχαριστίας θεωρήσε δικό Του, αίμα μέσα από το οποίο αυξάνει το δικό μας αίμα. Καί τον άρτο, που έρχεται από τον υλικό κόσμο, ως δικό Του σώμα διαβεβαίωσε, μέσα από το οποίο αυξάνουν τὰ δικά μας σώματα. Άφου λοιπόν το κρασί του ποτηρίου και ο άρτος είναι δεκτικά του λόγου του Θεού και γίνονται Εύχαριστία, αίμα και σώμα Χριστού, και από αυτά αυξάνεται και παίρνει ύπόσταση το σώμα μας, πῶς λένε ότι το σώμα μας δεν μπορεί να δεχτεί τη δωρεά του Θεού, που είναι ή αιώνια ζωή, άφου τρέφεται από το Αίμα και το Σώμα του Χριστού και άποτελεί

μέλος αυτού (του Σώματος του Χριστού)».

Στο παραπάνω, λοιπόν, κείμενο ο άγ. Είρηναίος, έκφράζοντας την όλη εύχαριστιακή Θεολογία και Παράδοση της Έκκλησίας διακηρύττει:

• **Όσοι άρνούνται τον**

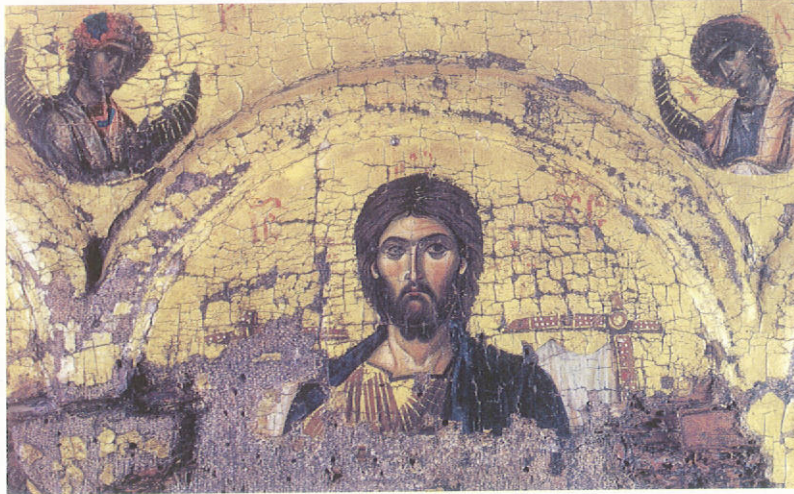
άγιασμό της ύλης και την άφθαρτοποίηση του ανθρώπινου σώματος, άρνούνται το όλο μυστήριο της θείας Οικονομίας.

• Η καταξίωση και ο άγιασμός της ύλης είναι καρπός της θείας Ένσάρκωσης, καθώς ο Χριστός ένδύεται την ανθρώπινη σάρκα και γίνεται άνθρωπος.

• Ίδιαίτερα ο άγιασμός της ύλης διενεργείται κατὰ το Μυστικό Δείπνο, όπου ο Χριστός καθιστᾶ, με το λόγο Του, τον άρτο και τον οίνο Σώμα και Αίμα Του — και αυτά τὰ Τιμία Δώρα χαρίζει από άγάπη στην Έκκλησία Του.

• Και αυτό που έγινε τότε έπαναλαμβάνεται «πάλιν και πολλάκις» κατὰ τη θεία Εύχαριστία — ο άρτος και ο οίνος γίνονται Σώμα και Αίμα Χριστού.

(συνέχεια στη σελ. 26)

Ο Χριστός της Μεγάλης Δεήσεως(12ος αιώνας)

ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΩΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Του Πρωτοπρεσβ. Έλ. Χαβάτζα

Τὰ δύο τελευταία χρόνια ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν μέ τήν ἐντολή καί εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ὀργανώνει περιοδικές συνάξεις ἐξομολόγων, δύο κάθε χρόνο: μία πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα (Ὀκτώβριος-Νοέμβριος) καί μία μέ τήν ἑναρξή τοῦ Τριωδίου (Φεβρουάριος-Μάρτιος).

Στις συνάξεις αὐτές, διαρκείας δύο ὥρων, παρουσιάζεται ἕνα θέμα ἀπὸ διακεκριμένο ὁμιλητή καί ἀκολουθεῖ συζήτηση.

Οἱ συνάξεις γίνονται ἡμέρα Τρίτη (6-8 ἀπόγευμα) σέ εὐρύχωρες αἰθουσες ἐνοριῶν. Ἡ φιλοξενία τῶν Ἱερῶν Ναῶν ὑπῆρξε πάντοτε θερμή. Ὁ Μακαριώτατος ἐνημερώνεται ἀπὸ ὑπεύθυνες ἐκθέσεις καί παρακολουθεῖ τίς συνάξεις μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί πάντοτε σημειώνει καί ὑποδεικνύει μέ ἀγάπη τὰ καλύτερα. Στις συνάξεις κατὰ κανόνα προεδρεύει ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς π. Θωμᾶς Στυλιανός, ὁ ὁποῖος δυναμικά καί εὐστοχα κατευθύνει τίς συζητήσεις.

Τὰ θέματα

1. Τὸ πρῶτο θέμα, εἰσαγωγικὸ στὴ λειτουργία

για τῶν Συνάξεων, τὴν περίοδο Ὀκτωβρίου-Νοεμβρίου 2002, παρουσίασε ὁ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννης μέ τίτλο: «Σύγχρονα προβλήματα στὴν Ἐξομολόγηση». Τὸ δεύτερο θέμα (Φεβρ.-Μάρτ. 2001) μέ τίτλο: «Ὁ πνευματικὸς καί οἱ ἐκτρώσεις» εἰσηγήθηκε ὁ Πρωτοπρεσβύτερος κ. Κωνσταντῖνος Ἀνδρουλάκης.

2. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 2001 ὁ Πρωτοπρ. Στυλιανὸς Καρπαθίου εἰσηγήθηκε τὸ θέμα: «Τεκνογονία καί Ἀντισύλληψη». Ἡ εἰσηγήση εἶχε δύο μέρη:

Στὸ πρῶτο μέρος παρουσίασε τὸ λόγο τῆς σεξουαλικότητας. Ἐπισήμανε ὅτι ὁ χαρακτήρας τῆς εἶναι ψυχοσωματικὸς. Ἔτσι εἶναι μὲν ἐνστικτο, ἀλλὰ βουλητικὸ, πράγμα ποῦ τὸ διαφοροποιεῖ στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔμβια ὄντα.

Παρουσίασε τὴ συνάρτηση σεξουαλικότητας, οἰκογένειας καί κοινωνίας καί ὑπογράμμισε τὸ βιβλικὸ πρότυπο τοῦ Γάμου. Συνέπεια τῆς σχέσης σεξουαλικότητας καί κοινωνίας εἶναι ἡ ἐνότητα τῶν συζύγων μέσα στὸ Γάμο.

Στὸ δεύτερο μέρος ἀναφέρθηκε στὶς σχέσεις

• Καθὼς λοιπὸν κανωνοῦμε τὸ Σῶμα καί τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀγιάζονται καί τὰ σώματά μας, ἀφοῦ εἴμαστε ὅλοι μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι, ὅπως τρεφόμαστε καί αὐξάνουν τὰ σώματά μας μέ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τῆς κτίσεως (τὸ ψωμὶ καί τὸ κρασί), ἔτσι τρέφονται, ἀγιάζονται καί μεταμορφώνονται τὰ σώματά μας μέσα ἀπὸ τὸ Σῶμα καί τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ποῦ ἀποτελοῦν θεῖα δωρεὰ καί πηγὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς στὴν κοινότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Σημείωση

1. «Μάταιοι δὲ παντελῶς οἱ τὴν πᾶσαν οικονομίαν ἀθετοῦντες τοῦ Θεοῦ καί τὴν τῆς σαρκὸς σωτηρίαν ἀρνούμενοι καί τὴν παλιγγενεσίαν αὐτῆς ἀτιμάζοντες μὴ εἶναι δεκτικὴν αὐτὴν λέγοντες τῆς ἀφθαρσίας. Εἰ δὲ οὐ σώζε-

ται αὕτη, οὐδ' ἄρα ὁ Κύριος τῷ αἵματι αὐτοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς, οὐδέ τὸ ποτήριον τῆς εὐχαριστίας κοινωνία ἐστὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ... Καί ἐπειδὴ μέλη αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου) ἐσμέν καί διὰ τῆς κτίσεως τρεφόμεθα, τὴν δὲ κτίσιν αὐτὸς ἡμῖν παρέχει... τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως ποτήριον ἴδιον αἷμα ὠμολόγησεν, ἐξ οὗ αὖξει τὸ ἡμέτερον αἷμα καί τὸν ἀπὸ τῆς κτίσεως ἄρτον ἴδιον σῶμα διεβεβαιώσατο, ἀφ' οὗ τὰ ἡμέτερα αὖξει σώματα. Ὅποτε οὖν καί τὸ κεκραμένον ποτήριον καί ὁ γεγωνὸς ἄρτος ἐπιδέχεται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καί γίνεται εὐχαριστία, αἷμα καί σῶμα Χριστοῦ, ἐκ τούτων τε αὖξει καί συνέστηκεν ἡ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ὑπόστασις, πῶς μὴ εἶναι δεκτικὴν τὴν σάρκα λέγουσι τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος, τὴν ἀπὸ τοῦ αἵματος καί σώματος τοῦ Χριστοῦ τρεφομένην καί μέλος αὐτοῦ ὑπάρχουσαν.» (Ἐλεγχος..., Ε, 2, 2-3).

Ἄρ. Ματσάγγας

τῶν συζύγων, οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ εἶναι τακτικές, σύμφωνα καὶ μὲ τὶς ὑποδείξεις τοῦ Ἁπ. Παύλου στὴν πρὸς *Κορινθίους Ἐπιστολή*. Μὲ τὶς σχέσεις τῶν συζύγων συνδέεται, ὅπως εἶναι φυσικό, ἡ τεκνογονία. Μὲ τὴ γλώσσα τῆς ἀκρίβειας κάθε παρέμβαση γιὰ ἀποφυγὴ τῆς Τεκνογονίας δημιουργεῖ «σχάση», δηλαδὴ ρήγμα, στή φυσικὴ σχέση σεξουαλικότητας καὶ τεκνογονίας.

Στὴ συνέχεια, μὲ ἀγιογραφικές, πατερικές καὶ κανονικές ἀναφορὲς στὸ θέμα ἐπισήμανε τὴ σχέση Ἐκρίβειας καὶ Οἰκονομίας τονίζοντας ὅτι οὔτε τὴν Ἐκρίβεια ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν Οἰκονομία παραθεωρεῖ ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὴν καθοδήγηση τῶν πιστῶν. Ἡ ἀνάγκη τῆς συμμετοχῆς στὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομεῖται πάντοτε στὰ πλαίσια τῆς κατανόησης τῆς μεταπτωτικῆς ἀνθρώπινης πραγματικότητας.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ π. Στυλιανὸς σχετικὰ μὲ τὴν Ἀντισύλληψη ἐπισήμανε ὅτι ὀρισμένα «ἀντισυλληπτικά» δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἀντισυλληπτικά, ἀλλὰ ἐνεργοῦν μετὰ ἀπὸ σύλληψη, ἄρα προκαλοῦν ἄμβλωση καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἀποδοκιμάζονται ἀνάλογα.

3. Στὴ δευτέρη εἰσήγηση ὁ π. Νεκτάριος Ἀντωνόπουλος ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «*Τυπολογία Ἐξομολογουμένων καὶ δημιουργία Ἐξομολογητικῆς Συνειδήσεως*». Ὁ Εἰσηγητὴς παρουσίασε ὀκτῶ περιπτώσεις-τύπους ἐξομολογουμένων. Αὐτοὶ εἶναι:

- Οἱ ἐξομολογούμενοι μὲ εἰλικρίνεια, μὲ συντριβὴ καὶ Μετάνοια,
- Οἱ τυπικῶς προσερχόμενοι, «οἱ πιστοὶ τῶν ἐορτῶν», πού προσέρχονται ἀπὸ ἀνάγκη, ἢ ὑποχρέωση, ἢ καθῆκον, ἢ ἔθιμο, ἢ σὲ Μνημόσυνο. Παρουσιάζουν συχνὰ ἄγνοια ἢ ἐπιπολαιότητα, εἶναι ἀπροετοίμαστοι, δὲν ἔχουν ἴσως Μετάνοια.
- Ἐκεῖνοι πού ἐπιθυμοῦν τὴν ἄφεση, ἀλλὰ δυσκολεύονται στὴν ἐξαγόρευση λόγῳ ντροπῆς, ἀνωριμότητας πνευματικῆς ἢ δῆθεν «σεμνότητας».
- Οἱ περιστασιακῶς προσερχόμενοι στὴν Ἐξομολόγηση. Εἶναι αὐτοὶ πού πέζονται ἀπὸ κάποιες καταστάσεις τῆς ζωῆς. Οἱ τύποι αὐτοὶ συνήθως ἀλλάζουν πνευματικούς κάθε φορά.
- Οἱ ἐνοχικοί, οἱ πάσχοντες ἀπὸ ἐνοχές καὶ διάφορες διαταραχές. Ἀντιλαμβάνονται τὸ Θεὸ ὡς δικαστὴ ἢ καὶ σαδιστὴ πατέρα, τὰ δὲ ἐπιτί-

μα ἀντὶ γιὰ φάρμακα τὰ θεωροῦν Ποινικὸ Κώδικα. Ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐγκυρότητα τοῦ Μυστηρίου. Εἶναι περιπτώσεις στὶς ὁποῖες τὰ ὄρια ἀρμοδιότητας πνευματικοῦ ἢ ψυχιάτρου εἶναι δυσδιάκριτα.

- «Ὁ ὑπερήφανος τελώνης». Εἶναι χειρότερη περίπτωση ἀπὸ τὸ Φαρισαῖο, ὁ ὁποῖος κόμπαζε γιὰ τὶς ἀρετὲς του. Ὁ «ὑπερήφανος τελώνης» κομπάζει γιὰ τὶς ἀμαρτίες του. Ὁ τύπος αὐτὸς συναντᾶται στοὺς νέους θεολόγους, πού γνωρίζουν καλὰ τὸν ἀββὰ Ἰσαὰκ καὶ ἄλλους ἀσκητὲς καὶ πατέρες καὶ συνδυάζουν ἐγκεφαλικὴ θεολογία καὶ ἀντιχριστιανικὴ ζωὴ. Εἶναι ἀπὸ τὶς χειρότερες περιπτώσεις στὴν Ἐξομολόγηση.

- Οἱ σκεπτικιστὲς καὶ ὀρθολογιστὲς πού προσέρχονται στὴν Ἐξομολόγηση γιὰ κριτικὴ συζήτηση.

- Οἱ Κληρικοί, οἱ ὁποῖοι σὲ μεγάλο ποσοστὸ δὲν ἐξομολογοῦνται.

Ἄνεφερε ἐπὶ τροχάδην καὶ διαφόρους ἄλλους τύπους, καὶ στὴ συνέχεια πέρασε στὸ δεύτερο μέρος τῆς Εἰσηγήσεως, στὴ *Δημιουργία Ἐξομολογητικῆς Συνειδήσεως*. Τόνισε ὅτι ὁ Πνευματικὸς στὴν ἐπίπονη προσπάθειά του χρειάζεται νὰ μάθει νὰ ἀκούει μὲ σεβασμὸ, χωρὶς νὰ σκανδαλίζεται ἢ νὰ ἀντιδρᾷ ἀνεπίτρεπτα, νὰ στέκεται μὲ λεπτότητα, νὰ ἐρωτᾷ μὲ διάκριση.

- Νὰ ἐπιδοκιμάζει τὴν τελειοθηρία, τὴν ἀναζήτηση τοῦ τέλειου, νὰ ἀποδοκιμάζει ὅμως τὴν τελειομανία ὡς ἀρρωστημένη κατάσταση. Νὰ ὑποδεικνύει τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ βίωμα τῶν Ἁγίων πού ἀγωνίζονται καὶ ζητοῦν: «*Δὸς μοι Μετάνοιαν*».

- Νὰ ἐνισχύει τὴν ἐλπίδα στοὺς πιστοὺς. Μετάνοια καὶ Ἐλπίδα, βασικοὶ πόλοι στὴν καλλιέργεια Ἐξομολογητικῆς Συνειδήσεως.

Κατὰ τὴ συζήτηση πού ἀκολούθησε διατυπώθηκε ἡ πρόταση καὶ ἔγινε ὁμόφωνα δεκτὴ νὰ ὑπάρξει ἓνας Ὁδηγὸς ἐξομολογουμένων σοβαρὸς καὶ ὑπεύθυνος, πού θὰ διανέμεται γιὰ νὰ βοηθεῖ τοὺς πιστοὺς καὶ νὰ προάγει τὸ ἔργο τῶν Ἐξομολόγων. Τὸ αἶτημα ὑποβλήθηκε στὸ Μακαριώτατο, ὁ ὁποῖος τὸ ἔκανε εὐμενῶς δεκτό.

Μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Μακαριωτάτου προσευχόμεθα νὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλες γόνιμες συνάξεις πρὸς ὠφέλειαν ὄλων.

Ἀπαντήσεις σέ λειτουργικές, κανονικές καὶ ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Ἰωάννου Φουντούλη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

598. Γιατί οἱ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου δὲν ἔχουν θεοτοκίο καὶ σταυροθεοτοκίο στὰ στιχηρὰ τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ στὸ ἀπὸ γ' ὠδῆς κάθισμα στὸν ὄρθρο καὶ πῶς ἀναπληρώνεται ἡ ἔλλειψη αὐτή; (Ἐρώτηση π. Ε.Δ.).

Πράγματι στὶς ὀκτώ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Μηναιίου τοῦ Ἀπριλίου (23-30) στὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου στὰ σημεῖα ποὺ ἐπισημαίνονται ἀπὸ τὴν ἐρώτηση δὲν ὑπάρχει θεοτοκίο καὶ σταυροθεοτοκίο, ἀλλὰ μετὰ μὲν τὴν ομάδα τῶν ἑσπερίων σημειώνεται σπερευτύπως «Δόξα καὶ νῦν. Τῆς ἑορτῆς» (στὶς 23 κατὰ τὴν μνήμη τοῦ ἁγίου Γεωργίου σημειώνεται «Δόξα» τοῦ ἁγίου, «Καὶ νῦν. Τῆς τυχοῦσης ἑορτῆς», ὁμοίως στὶς 25 τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου «Δόξα» τοῦ ἁγίου, «Καὶ νῦν. Τῆς ἑορτῆς»), μετὰ δὲ τὸ ἀπὸ γ' ὠδῆς κάθισμα ἐπαναλαμβάνεται πάντοτε τὸ «Καὶ τῆς ἑορτῆς». Εἶναι καὶ στὶς δύο περιπτώσεις αὐτόνοητο ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ὀψιμότερη ἡμερομηνία τῆς —κατὰ τὸ Ἰουλιανό, ἐννοεῖται, ἡμερολόγιο— φθάνει μέχρι τὶς 25 Ἀπριλίου. Ἐπομένως, οἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσες ἡμέρες ἐμπίπτουν πάντοτε στὴν πασχάλιο περίοδο ἢ καὶ στὴν διακαινήσιμο ἀκόμα ἑβδομάδα. Τὰ Μηναιὰ προϋποθέτουν τὸν ὑπολογισμό τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ Ἰουλιανό (τὸ λεγόμενο «παλαιό») ἡμερολόγιο.

Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ Γρηγοριανό (τὸ λεγόμενο «νέο») ἡμερολόγιο, ἐφ' ὅσον ἡ ἡμερομηνία τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν ἡμερολογιακὴ μεταρρυθμίση ἔμεινε νὰ ὑπολογίζεται σύμφωνα μὲ τὸ Ἰουλιανό, ὅταν τὸ Πάσχα ἐορτάζεται τὶς πρώτες ἡμέρες τοῦ Μαΐου, καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὸ ἐπταήμερο 2 μέχρι 8 Μαΐου, οἱ τελευταῖες ἡμέρες 23-29 Ἀπριλίου ἐμπίπτουν ἀναλόγως στὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα ἢ στὴν ἑβδομάδα πρὸ τῶν Βαίων, τὴν ἕκτη ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν. Δὲν εἶναι πολὺ σύνηθες αὐτό, ἀλλ' ὄχι καὶ σπάνιο. Συγκεκριμένως κατὰ τὸν 21ο αἰῶνα, ἀπὸ τὸ 2001 μέχρι τὸ 2100 σωτήριο ἔτος τὸ Πάσχα ἐμπίπτει δεκαπέντε φορές στὴν ὡς ἄνω χρονικὴ περίοδο, δηλαδὴ στὶς 8 Μαΐου τὸ 2078, στὶς 7 τὸ 2051, στὶς 6 τὸ 2040, στὶς

5 τὸ 2002, 2013, 2024 καὶ 2097, στὶς 4 τὸ 2059, 2070 καὶ 2081, στὶς 3 τὸ 2043 καὶ 2054 καὶ στὶς 2 Μαΐου κατὰ τὰ σωτήρια ἔτη 2021, 2027 καὶ 2032, ἂν, ἐννοεῖται, τὰ ἡμερολογιακὰ δεδομένα ποὺ ἰσχύουν σήμερα παραμείνουν ὡς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ἀμετάβλητα.

Τὸν μῆνα Μαῖο ἔχουμε ἀκριβῶς τὸ ἀντίστροφο φαινόμενο. Ἐτσι, ὅταν τὸ Πάσχα εἶναι πολὺ πρῶιμο —κατὰ τὸ Ἰουλιανό ἡμερολόγιο φθάνει μέχρι τὶς 22 Μαρτίου—, τότε ἡ περίοδος τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἀνέρχεται μέχρι καὶ τὶς 18 Μαΐου. Τότε γιὰ τὶς ἡμέρες ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ἐκείνης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ μηνὸς ἀπαιτοῦνται, κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ, ὅτι καὶ γιὰ τὴν Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ καὶ γιὰ ὅλες τὶς μὴ ἐορτάσιμες ἡμέρες τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους, δηλαδὴ θεοτοκίο ἢ σταυροθεοτοκίο στὰ στιχηρὰ τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ ὁμοίως θεοτοκίο ἢ σταυροθεοτοκίο γιὰ τὸ ἀπὸ γ' ὠδῆς μεσῶδι κάθισμα. Τὸ Μηναιὸ ὅμως τοῦ Μαΐου ἀκολουθεῖ τὴν συνηθεστέρα περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποία τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Μαΐου ἐμπίπτει στὴν πασχάλιο περίοδο καὶ ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω θεοτοκίων καὶ σταυροθεοτοκίων σημειώνει, ὅπως καὶ στὶς ἀνάλογες περιπτώσεις τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀπριλίου ποὺ εἶδαμε, «Δόξα καὶ νῦν. Τῆς ἑορτῆς» ἢ «Καὶ τῆς ἑορτῆς». Γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ πράγματος ἔχει γίνῃ ἐπιλογή θεοτοκίων καὶ σταυροθεοτοκίων ὁμοήχων, ποὺ δημοσιεύονται στὸ τέλος τοῦ Μηναιίου τοῦ Μαΐου, σὲ παράρτημα. Στὸ τέλος δὲ τῆς ἀκολουθίας τῆς 17ης Μαΐου τοῦ ἐντύπου Μηναιίου καταχωρίζεται ἡ κατωτέρω διαφωτιστικὴ σημείωση: «Ἐπειδὴ, ὅτε τὸ Πάσχα γίνεται πρῶιμώτατον, συμβαίνει παύσθαι μὲν τὸ Πεντηκοστάριον κατὰ τὴν ἱζ' τοῦ παρόντος Μαΐου μηνός, ἄρχεσθαι δὲ ἀπὸ τῆς ιη' αὐτοῦ τὴν νηστείαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἐν ἧ, μετὰ τὰ ἐν τῷ ἑσπερινῷ προσόμοια τοῦ καθ' ἡμέραν ἁγίου, ἀπαιτοῦνται θεοτοκία καὶ σταυροθεοτοκία, ὅμοια ἐκείνοις, διὰ τοῦτο ἐτέθησαν ἐκ τῶν χειρογράφων ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος μηνός, τοιαῦτα θεοτοκία καὶ σταυροθεοτοκία ὡσαύτως καὶ ἕτερα, μετὰ τὸ κάθι-

σμα τῆς γ' ὁδῆς, ἵνα ἔχη ἕκαστος τὰ πάντα ἐκ τοῦ προχείρου, ὅταν ἡ χρεία ἀπαιτήσῃ αὐτά».

Βεβαίως, ἡ ἀνωτέρω σημείωση καὶ ἡ πρόβλεψη τῶν τροπαρίων τοῦ παραρτήματος εἶναι ἀχρηστή για ὅσες μονές ἢ ἐνορίες ἀκολουθοῦν τὸ νέο ἡμερολόγιο. Ἡ ὡς ἄνω ὅμως διάταξη καὶ τὸ σχετικὸ παράρτημα καλῶς ἐπαναλαμβάνονται στὶς νεώτερες ἐκδόσεις για ὅσους ἀκολουθοῦν τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο. Κατ' ἀναλογίαν ὅμως καὶ κατὰ τὸ πρότυπο αὐτῶν θὰ ἦταν χρῆσιμο, ἢ μᾶλλον ἐπιβεβλημένο, στὶς νέες ἐκδόσεις τοῦ Μηναίου τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου νὰ ἐπισυναφθεῖ ἕνα ὅμοιο παράρτημα μὲ τὰ θεοτοκία καὶ τὰ σταυροθεοκία τῶν στιχηρῶν τοῦ ἐσπερινοῦ καὶ τῶν μεσφιδίων καθισμάτων ἀπὸ 23ης μέχρι 29ης Ἀπριλίου για τὶς εὐάρθμες ἔστω ἐκεῖνες περιπτώσεις τοῦ ὀψίμου Πάσχα κατὰ τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο. Τὰ τροπάρια αὐτὰ μπορεῖ νὰ ἀνθολογηθοῦν μὲ ἄνεση ἀπὸ τὴν Παρακλητικὴ ἢ ἀπὸ τὰ Μηναῖα, ὅπου ὑπάρχει πλῆθος ὁμοίῳ καὶ προσομοίων πρὸς τὰ στιχηρὰ καὶ τὰ καθίσματα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θεοτοκίων καὶ σταυροθεοτοκίων. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς ψαλμωδίας ἢ ἀναζήτηση τῶν καταλλήλων θεοτοκίων εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, τὸ δὲ «ὄρα» καὶ «βλέπε» ἢ «ζήτει», μὲ τὸ ὁποῖον ἐνίοτε ἀντιμετωπίζονται παρόμοιες δυσχέρειες καὶ ἐλλείψεις στὴν ἀκολουθία, τὶς περισσότερες φορές μᾶλλον προκαλεῖ σύγχυση παρά διευκόλυνση.

Μέχρις ὅτου, πάντως, δοθεῖ ἡ λύση ἀπὸ νέες ἐκδόσεις τῶν Μηναίων, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀναζητηθοῦν προχείρως τὰ ἀναγκαιοῦντα τροπάρια ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Μηναῖο τοῦ Ἀπριλίου, για νὰ μὴ χρησιμοποιοῦνται ἄλλα λειτουργικὰ βιβλία καὶ ἐπιτείνεται ἢ δυσκολῖα. Μ' αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιλεγθοῦν τὰ ἀκόλουθα:

23 Ἀπριλίου, ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γεωργίου μετατίθεται μετὰ τὸ Πάσχα. Θεοτοκίον, Ἦχος δ', ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι: «Τὴν σκηνὴν τὴν ἀμόλυντον». Σταυροθεοτοκίον, ὅμοιον: «Τὸν ἀμνὸν καὶ ποιμένα σε» (5 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον ἀπὸ γ', Ἦχος πλ. δ', Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον: «Εἰς ἰλὺν ἐνεπάγγην ἀμαρτιῶν». Σταυροθεοτοκίον: «Τὸν ἀμνὸν καὶ ποιμένα καὶ λυτρωτὴν» (1 Ἀπριλίου).

24 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ', Οἱ μάρτυρές σου Κύριε: «Ἀγνὴ θεογεννήτρια». Σταυροθεοτοκίον: «Σταυρῶ σε καθηλούμενοι» (9 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος

γ', Θείας πίστεως: «Θείας φύσεως οὐκ ἐχωρίσθη». Σταυροθεοτοκίον: «Θείας φύσεως οὐ διηρέθης» (6 Ἀπριλίου).

25 Ἀπριλίου, ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μετατίθεται μετὰ τὸ Πάσχα. Στιχηρὸν Θεοτοκίον, Ἦχος α', Τῶν οὐρανίων ταγμάτων: «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων τὸ ἀγαλλίαμα». Σταυροθεοτοκίον: «Ἐν τῷ σταυρῷ θεωροῦσα ἢ ἀπειρόγαμος» (19 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος α', Τὸν τάφον σου Σωτήρ: «Ἐγγίξει ὁ κριτής». Σταυροθεοτοκίον: «Ὡς εἶδεν ἐν σταυρῷ» (8 Ἀπριλίου).

26 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος δ', Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι: «Ὡς Θεοῦ μήτηρ ἄφθορος». Σταυροθεοτοκίον: «Πικροτάτως δακρύουσαν» (8 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος γ', Θείας πίστεως: «Παραμύθιον τῶν θλιβομένων». Σταυροθεοτοκίον: «Σταυρουμένου σου ἢ γῆ ἐσειέσθη» (11 Ἀπριλίου).

27 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος δ', Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι: «Ὡς πηγὴν ἀγιάσματος». Σταυροθεοτοκίον: «Ὡς ἀμνὸν σε ἐλκόμενον» (10 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος δ', Ὁ ὕψωθεις: «Τῶν δωρεῶν σου τῶν σεπτῶν». Σταυροθεοτοκίον: «Οὐ φέρω βλέπειν σε σταυρῷ» (5 Ἀπριλίου).

28 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ', Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος: «Ποίοις ὀφθαλμοῖς θεάσωμαι». Σταυροθεοτοκίον: «Ἥλιος ἰδὼν σε ἐφριξεν» (2 Ἀπριλίου). Κάθισμα θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ', Τὴν Σοφίαν καὶ Λόγον: «Πειρασμοῖς πολυπλόκοις περιπεσῶν». Σταυροθεοτοκίον: «Τὸν ἀμνὸν καὶ ποιμένα καὶ λυτρωτὴν» (7 Ἀπριλίου, ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Μυτιλήνης).

29 Ἀπριλίου. Στιχηρὸν θεοτοκίον στὸν ἐσπερινό, Ἦχος α', Πανεύφημοι μάρτυρες: «Μαρία τὸ ἄμωμον καὶ νοῦν». Σταυροθεοτοκίον ὅμοιον: «Τὸν ἴδιον ἄρνα ἢ ἀμνάς» (7 Ἀπριλίου, πάλι ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Μυτιλήνης). Κάθισμα θεοτοκίου ἀπὸ γ' ὁδῆς, Ἦχος α', Τὸν τάφον σου Σωτήρ: «Συγχαρήτε βροτοί» καὶ σταυροθεοτοκίον ὅμοιον: «Ὡ θαύματος καινοῦ» (9 Ἀπριλίου).

Τέλος, ἡ 30ῆ Ἀπριλίου, ὅταν τὸ ἔτος 2078 τὸ Πάσχα θὰ ἐμπέσει στὴν πιὸ ἀκραία ἡμερομηνία, τὴν 8η Μαΐου, δὲν θὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θεοτοκία καὶ σταυροθεοτοκία. Θὰ συμπέσει μὲ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου.

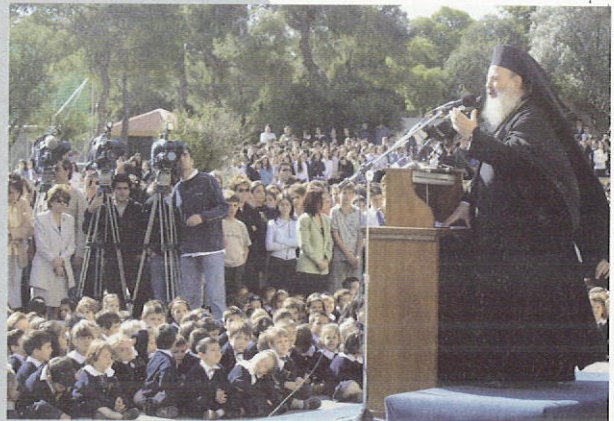
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Φωτογραφίες: Χρήστου Μπόνη

Στιγμιότυπο από την έορτή του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου (21/10/2002).

Ὁμιλία του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου στους μαθητές του Ἀρσακείου (29/10/2002).

Ἀπό τις ἐπετειακές ἐκδηλώσεις στη Χίο για τή συμπλήρωση 80 χρόνων ἀπό τή Μικρασιατική Καταστροφή (Ὀκτ. 2002).

Ἀπό τή θ. Λειτουργία στον Ἱ. Ν. Ἀγ. Πελαγίας Τήνου καί τήν ἀπονομή ἀναμνηστικῶν μεταλλίων στους εὐεργέτες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς (Ὀκτ. 2002).

Ἡ ἐξ Ἀρχιερέων ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στο Ἐὐρωκοινοβούλιο (Σεπ. 2002).

ΕΥΧΕΣ... ΜΕ ΣΤΥΛ ΚΑΙ ΑΠΟΨΗ !!!

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά...

Ημέρες αγάπης, χαράς και ελπίδας.

Συγγενείς, φίλοι, συνεργάτες και πελάτες, όλοι
αξίζουν τις καλύτερες ευχές μας.

Τα ΕΛΤΑ δημιούργησαν μια πλούσια συλλογή
Χριστουγεννιάτικων Καρτών που συνοδεύονται
από Φακέλους με Προπληρωμένο Τέλος (prepaid),
για εύκολη ταχυδρόμηση των ευχών σας
στην Ελλάδα και το Εξωτερικό.

Προσφέρονται, επίσης, πρόσθετες υπηρεσίες
σε εταιρίες που επιθυμούν μια πιο προσωποποιημένη
παρουσίαση των ευχών τους.

Οι φετινές Κάρτες των ΕΛΤΑ έχουν σίγουρα...
στυλ και άποψη !!!

Επικοινωνείτε με την υπηρεσία εξυπηρέτησης πελατών των ΕΛΤΑ
στα τηλέφωνα: 210 3353601 & 210 3353602.

Μέρος των εσόδων από την πώληση των Καρτών θα διατεθεί για

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 210-7272253, FAX.: 210-7272251
ISSN 1105-7203

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Αριθρ. Συμβολής
11880100000008

